

Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Інститут спеціальної педагогіки

РІБЦУН Ю. В.

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ «ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ»

(підготовчий, 1–4 класи)

Київ
2015 р.

УДК 376.36 : 373.312.141
ББК 74.5
Р 49

*Затверджено Міністерством освіти і науки України
(наказ № 750 від 24.06.2014 р.)*

Рецензенти:

Гуцан Л. А. – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії трудового виховання і профорієнтації Інституту проблем виховання НАПН України;

Каченко К. І. – директор спеціальної школи-інтернату І–ІІ ступенів № 7 для дітей з тяжкими порушеннями мовлення м. Києва, вчитель-логопед вищої категорії, вчитель-методист.

Р 49 Рібцун Ю. В. Навчальні програми «Трудове навчання» (підготовчий, 1–4 класи) : комплект навч. прогр. для підгот., 1–4 кл. спец. загальноосвітн. навч. закл. для дітей із тяжкими порушеннями мовлення / за ред. Е. А. Данілавичюте. – К. : ДП «Укртехінформ», 2015. – 84 с.

У навчальних програмах «Трудове навчання», узгоджених із вимогами Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, з урахуванням Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, представлено тематичну реалізацію навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи, яка сприяє паралельному забезпеченню мовленнєвого розвитку учнів та опанування ними навичок трудової діяльності, подано перелік орієнтовних показників сформованості галузевої компетентності школярів на кінець навчального року.

Програми адресовані вчителям підготовчого, 1–4 класів спеціальних навчальних закладів для дітей із тяжкими порушеннями мовлення, загальноосвітніх навчальних закладів за умов інклюзивного та інтегрованого навчання і спрямована на реалізацію вимог, передбачених освітньою галуззю «Технології».

Пояснювальна записка

Трудове навчання – одна із найважливіших складових навчально-виховного процесу, що стимулює роботу обох півкуль головного мозку, створює практичні навички художньо-технологічної діяльності, формує творчий потенціал і ціннісне ставлення до оточуючого світу, здійснює мовленнєвий, естетично-моральний розвиток, активізує цілісне та образне сприймання, мислення, фантазію, удосконалює просторову орієнтацію, ручну та дрібну моторику, збагачує емоційно-чуттєвий, мовленнєвий і когнітивний досвід, виховує естетичний смак.

Інваріантною складовою Типового навчального плану початкової загальноосвітньої школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення з підготовчого по четвертий клас передбачено вивчення учнями навчального предмету «Трудове навчання» (1 год. на тиждень). Цей предмет є обов'язковим для шкіл із навчанням українською, російською мовою та мовами національних меншин. Крізь призму Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти навчальні програми «Трудове навчання» допомагають учителю реалізувати вимоги, передбачені освітньою галуззю «Технології», одночасно здійснюючи мовленнєвий розвиток учнів і допомагаючи їм в опануванні навичок трудової діяльності.

Програма з трудового навчання розроблена у тісному зв'язку навчання, виховання, корекції та розвитку. В її основу покладені **принципи** науковості, системності, комплексності, наочності, доступності, варіативності, інтегративності, індивідуального підходу, урахування симптоматики порушення та структури мовленнєвого дефекту, зони актуального і найближчого розвитку школяра, що дозволить учителю диференціювати навчальний матеріал, гнучко застосовуючи сучасні інноваційні форми й методи роботи.

В цілому *навчальна програма* являє собою такий нормативний документ, який конкретизує для кожного класу визначені Державним стандартом результати навчання відповідно до певної складової освітньої галузі, розкриває її зміст, а також містить рекомендації щодо оцінювання результатів навчально-виховного та корекційно-розвивального процесу.

Програма з трудового навчання має **табличну структуру** та складається з трьох колонок (див. табл. 1). Перша з них розкриває зміст початкової загальної освіти, повністю узгоджену з Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти; друга висвітлює державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, адаптовані до вимог загальноосвітньої школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення; третя колонка являє собою розписані згідно з Державним стандартом початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами корекційно-розвивальні лінії, які враховують мовленнєвий, пізнавальний, особистісний розвиток дітей із ТПМ, особливості їх сенсомоторики та емоційно-вольової сфери, а отже, розкривають спрямованість корекційно-розвивальної роботи.

У програмі «Трудове навчання» представлено ряд наскрізних ознайомлювальних і поглиблених навчальних тем за ступенем ускладнення та

зазначено кількість годин, відведених на їх вивчення. Специфіка навчання школярів із ТПМ потребує досить детального викладу змістового матеріалу, тому він є інформативним і водночас практичним. Слід зазначити, що навчально-виховний процес у школі для дітей із ТПМ здійснюється у рамках дитиноцентричного та диференційованого підходів, тому вчитель добирає та структурує навчальні теми в залежності від контингенту класу та логопедичного висновку кожного школяра. Обсяг запропонованих програмових завдань і ступінь їх складності повністю відповідають віковим і психофізичним особливостям учнів та в цілому узгоджені з обсягом визначеного навчального часу. Слід зазначити, що для кожного класу передбачено по 4 години резервного часу, які вчитель може варіювати відповідно до матеріально-технічного оснащення школи та використовувати на власний розсуд (наприклад, теми, присвячені вивченню декоративно-ужиткового мистецтва, конструювання з ігрових наборів, конструкторів, їх електронні версії тощо) з метою закріплення тієї чи іншої теми (див. табл. 2).

Таблиця 2

Орієнтовна тематична структура програми

Клас	Темати	Години
0	Праця як важливий засіб соціалізації	5
	Робочі матеріали, інструменти, обладнання	9
	Організація та проведення роботи з найпростішими видами матеріалів	9
	Реалізація інтеграції праці з різними видами образотворчого мистецтва	8
1	Створення площинних форм з використанням паперу	8
	Створення простих площинних і об'ємних форм з використанням пластичних матеріалів	8
	Елементарні засоби компонування простих форм при виготовленні площинних та об'ємних виробів із природних матеріалів	8
	Комбіновані роботи як засіб створення яскравих художніх образів	7
2	Аплікації з ниток як засіб прикрашання інтер'єру	4
	Поглиблене знайомство з папером під час виконання спостережень, дослідів і практичних робіт	8
	Пластичні площинні форми та способи їх виготовлення	7
	Виготовлення композицій із природних матеріалів	7
	Формування навичок самообслуговування як засіб соціалізації особистості	5
3	Використання пластичних матеріалів при виготовленні об'ємних виробів	6
	Тканини та волокнисті матеріали як засіб виготовлення аплікацій та іграшок	7
	Декорування виробів із застосуванням різних матеріалів	8
	Різноманітні види паперового рукоділля	10

4	Трансформація форми як засіб створення пластичного образу	6
	Робота з тканиною та нитками як засіб занурення в світ мистецтва	8
	Передача емоційної виразності образів, виготовлених із різних матеріалів	8
	Втілення художніх образів у паперовій творчості	9

Представлені в кожній програмі *тематичні завдання* є орієнтовними та можуть варіюватися у відповідності до контингенту класу, з урахуванням віку, особливостей психофізичної, у т. ч. й мовленнєвої діяльності, та практичних трудових навичок учнів. Нами запропоновано словничок-довідничок із зазначенням доступного для сприймання учнями з ТПМ тлумачення значень основних понять і термінів трудового навчання, а також перелік основних правил поведінки під час уроків трудового навчання (див. додатки 1, 2).

Слід зазначити, що зміст навчальних програм «Трудове навчання» (підготовчий, 1–4 класи) є авторським, оскільки з аналогічних програм для загальноосвітніх навчальних закладів творчого колективу під керівництвом завідувача кафедри методики навчання Національного університету біоресурсів і природокористування України, д.п.н., професора, член-кореспондента НАПН України В. К. Сидоренка взяті за основу лише векторні освітні лінії.

Вчителі-предметники у школах для дітей із ТПМ не завжди мають вищу дефектологічну освіту. Саме це обумовлює потребу в окремих поясненнях змістового наповнення корекційної колонки програми, яка враховує психофізичні особливості школярів і тому стосується насамперед удосконалення їх лінгвістичного та комунікативного компонентів психомовленнєвої діяльності.

До комунікативного компоненту мовленнєвої діяльності належить процес утримання складної багатоопераційної структури мовленнєвих дій, операції випереджувального синтезу (ймовірного прогнозування), аналізу та контролю (самоконтролю) на різних рівнях, що сприяє цілісному забезпеченню розвитку мовлення.

Вагомим підґрунтям для опанування школярами мовленнєво-трудовою діяльністю є вміння:

- концентрувати увагу на предметі, цілісно сприймати його зміст та форму, запам'ятовувати окремі складові, їх просторове розташування;
- порівнювати вироби за технікою виконання, колірним рішенням, змістом;
- аналізувати вироби з різних матеріалів;
- засвоювати та узагальнювати безпечні способи дій із робочими інструментами та матеріалами;
- прогнозувати створення предметного чи сюжетного образу в трудовій діяльності;
- синтезувати сформовані навички у власній практичній діяльності;
- застосовувати навички поточного та кінцевого контролю на смисловому, зоровому, слуховому та руховому рівні;

- координувати ручну та дрібну моторику під час виконання технологічних операцій.

Складовими лінгвістичного компонента мовленнєвої діяльності (за Є. Ф. Соботович) є розуміння мовлення, фонетико-фонематична, лексико-граматична складові, зв'язне мовлення. Без *розуміння мовлення* неможливе подальше оволодіння навчальною, у т. ч. й мовленнєво-трудовою діяльністю, тому на початкових етапах (особливо у підготовчому–першому класах), учитель має звертати увагу на засвоєння трудових термінів і понять на імпресивному рівні, на багаторазове повторення та закріплення навчального матеріалу школярами. Під час уроків при вмілому керівництві вчителя в учнів підвищується рівень розуміння кількаступневих вербальних інструкцій педагога, відбувається уточнення *категоріального* (від слова «категорія», чи найменування) *рівня лексичних узагальнень* різних частин мови, тобто здійснюється актуалізація раніше засвоєних знань, встановлення міжпредметних зв'язків.

Виправлення вад фонетико-фонематичної складової мовлення школярів відбувається не лише під час спеціальних корекційно-розвивальних занять, а й на кожному уроці зокрема. Завдяки тісній співпраці з учителем-логопедом учитель трудового навчання через «екран звуковимови» може бачити, які саме звуки кожен із учнів вже вміє вимовляти. Це допоможе створити мотиваційну основу для подолання мовленнєвих вад школярами та виробити адекватні вимоги до усних відповідей тих учнів, які ще не оволоділи в достатній мірі правильним мовленням.

Засвоєння нових лексем на уроці пов'язане із їх цілісним розумінням і розрізненням на слух тих фонем, які входять до їх складу. Тому так важливо для дітей із ТПМ навчитися порівнювати та диференціювати слова схожі за звучанням: наприклад, папка – бабка – жабка – шапка – лапка – ляпка і т. п. Знайомлячи учнів із новим поняттям чи терміном трудового навчання, учителю доцільно цілісно промовити його, потім поскладово, акцентовано, виокремлюючи складні для вимови дітей звуки (це, переважно, свистячі, шиплячі та сонори), запропонувати повторити це слово школярам сильнішим у мовленнєвому плані, далі спряжено, відображено повторити з більш слабкими учнями, а в кінці діти почергово це роблять самостійно. Особливої уваги потребують ті слова, в назві яких наявні корелюючі звуки – наприклад, ножиці або лінійка тощо.

Для кращого запам'ятовування та подальшого відтворення учнями буде корисним написання на окремій картці крупним шрифтом кожного нового терміна. Обов'язковим на уроці є доступне для школярів тлумачення значення лексем, складання речень з цими словами.

Завдяки такій методиці ознайомлення учнів із новими поняттями та термінами у дітей відбувається формування *контекстуально* (від слова «контекст») *зумовлених лексичних узагальнень*, що в подальшому дозволить школярам поступово перевести вивчені слова, що супроводжують трудову діяльність, до активного словника.

Важливе значення має формування в учнів із ТПМ *лексичної сполучуваності, або валентності, слів*, що полягає у правильному змістовому доборі тієї чи іншої лексеми у словосполученні чи реченні. Наприклад, учитель може запитати школяра: «Покажи, хто шиє? А хто вишиває? Хто пришиває? Скажи, дівчинка шиє чи

вишиває? Як краще сказати: бабуся плете чи шиє рукавички?». Такий вид роботи буде одночасно розвивати і мовлення, і мислення учнів, стимулювати до встановлення елементарних причинно-наслідкових зв'язків.

Збагаченню словника на уроках трудового навчання сприятиме формування у школярів *лексико-семантичних мовних явищ антонімії, синонімії, багатозначності*. Яскравим прикладом може слугувати добір антонімічних пар якісних прикметників на позначення характерних ознак робочих матеріалів та інструментів: гострі ножиці – тупі ножиці, довга нитка – коротка нитка, м'яка паперова серветка – цупкий картон тощо. Словник учнів початкових класів із ТПМ тільки на імпресивному рівні поступово збагачується простими синонімами. Наприклад: красивий – гарний, охайний – акуратний, маленький – крихітний і т. п. На практичних прикладах школярі усвідомлюють явище багатозначності, дізнаються, наприклад, що вушко має не лише дитинка, тваринка, а й голка та гудзик.

Щоб у мовленні школярів із ТПМ поступово зникали аграматизми, вчитель трудового навчання своїм прикладом побудови речень стимулює учнів до правильного узгодження іменників із прикметниками в роді, числі, відмінку, займенників із дієсловами відповідно до числа, роду, часу і виду, нормативної побудови зв'язних висловлювань.

Педагог навчає школярів коментувати свої дії, вживаючи дієслова недоконаного виду у першій особі однини (я наклеюю..., я ліплю..., я вирізую...), розповідати про свій виріб, вживаючи дієслова доконаного виду; складати описову розповідь за поробкою, спираючись на навідні питання, план-схему чи алгоритм опису, переказувати художній твір з опорою на свої власні чи спільні з однокласниками роботи. Таким чином відбувається цілісне формування мовленнєво-трудової діяльності учнів із ТПМ.

На уроках з трудового навчання вчитель загальноосвітньої школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення здійснює вирішення наступних загальних навчально-виховних і корекційно-розвивальних завдань:

- обов'язково враховує вікові, психофізичні, у т. ч. й мовленнєві (фонетична, фонематична, лексична, граматична складові, зв'язне мовлення), особливості кожного школяра як в індивідуальних, так і колективних формах роботи з метою подолання порушень відповідно до механізмів їх виникнення та з опорою на найбільш збережені компоненти мовленнєвої і пізнавальної діяльності;
- на основі трудового навчання створює умови для:
 - формування практичних трудових умінь і розвитку творчого потенціалу учнів, удосконалення їх мовлення;
 - вільного, самостійного, різнопланового експериментування з робочими матеріалами (білий, кольоровий, тонований папір, картон, природний матеріал, тканина, фарби, глина, пластилін, солоне тісто), інструментами (пензлики, ножиці, стеки, клейстер (підготовчий клас), клеючий олівець (1 клас), клей ПВА (2–4 клас), тампончики, квачики, штампки, серветки, нитки тощо);
 - попередження появи вторинних відхилень у мовленнєвому (наприклад, невротичної форми заїкання на фоні загального недорозвитку мовлення нез'ясованого генезу) та пізнавальному розвитку;

- розширює мовленнєво-пізнавальний світогляд школярів;
- стимулює професійне визначення та трудове зростання учнів;
- формує в учнів:
 - уявлення про працю людей, професії, трудове навчання, основні поняття і терміни, різноманітність робочих матеріалів, інструментів і технік, ключові орієнтири сприймання та технології виготовлення виробів;
 - стійкий інтерес до трудового навчання, вміння осмислювати його значущість і специфічні особливості;
 - уміння орієнтуватися у завданні, встановлювати логічну послідовність виготовлення виробу;
 - практичні навички репродукування художніх образів у предметно-перетворювальній діяльності, оволодіння техніками та матеріалами за умов багаторазового повторення, використання наочності, залучення графічних алгоритмів і схем, на основі навчально-ігрової та практичної діяльності (аплікація, ліплення, оригамі тощо) з метою творчо-експериментального пошуку та створення виробів;
 - пізнавальну і мовленнєву активність учнів;
- навчає школярів:
 - сприймати і усвідомлювати практичні трудові завдання та передбачати кінцевий результат майбутньої роботи;
 - правильно відображати зміст роботи згідно з попередньо складеним планом;
 - у предметних виробках передавати колір, форму, фактуру, пропорції, просторове і взаємне розміщення частин, характерні ознаки об'єктів і явищ навколишнього світу на основі знань, спостережень або розгляду наочності тощо; у сюжетних – статичність і динамічність, змістові зв'язки між об'єктами, просторові відношення між ними;
 - дотримуватись композиційної логіки, визначаючи головне та другорядне, аналізуючи та синтезуючи робочі матеріали та окремі техніки;
 - втілювати у предметних чи сюжетних образах творчий задум, враження від прочитаних (почутих, складених самостійно) на уроках української мови та літератури (читання) розповідей;
 - планувати свою роботу, адекватно оцінювати результати її виконання;
- збагачує зорові, художні, пізнавальні, мовленнєві враження учнів засобом практичної трудової діяльності відповідно до завдань психомовленнєвого розвитку школярів;
- органічно поєднує у навчально-виховному та корекційно-розвивальному процесі трудове, художньо-естетичне, морально-духовне виховання та систематичне засвоєння учнями трудових практичних навичок із паралельним розвитком і удосконаленням мовлення;
- активізує зорові уявлення, сенсорний досвід, пізнавальну та мовленнєву діяльність учнів шляхом мотиваційно-ігрової форми уроків;

- творчо інтегрує на уроці різні види діяльності та стимулює до цього учнів шляхом, наприклад, поєднання конструювання із малюванням чи аплікацією, складання зв'язних розповідей за виготовленим виробом тощо;

- заохочує до:

- відображення учнями в трудовій діяльності власних фантазій, переживань, почуттів, думок;

- поступового переходу школярів від наочно-почуттєвих вражень до створення цілісної композиції адекватними техніками з відповідним застосуванням інструментів і обладнання;

- ощадливого використання учнями робочих матеріалів;

- актуалізує словниковий запас школярів із вже вивчених тем і раніше засвоєного навчального матеріалу з інших предметів;

- підтримує особисте творче начало кожного учня, психоемоційне розвантаження школярів шляхом занурення в творчо-трудова атмосферу в цілому чи втілений в трудовій діяльності художній образ зокрема;

- удосконалює практичні вміння школярів у всіх видах трудової діяльності;

- систематично розвиває в учнів:

- уміння: розуміти єдність форми і колірного вирішення виробу; бачити технічно-практичне моделювання світу, втілювати його у власних výroбах; самостійно орфоепічно, лексично та граматично правильно розповідати про створений власноруч виріб тощо;

- зв'язне усне мовлення; візуальне та слухове сприймання, спостережливість, окомір, співвіднесеність рухів кисті руки та очей; тактильні та кінестетичні відчуття, моторно-рухову сферу; емоційну та словесно-логічну пам'ять; зорову та слухову увагу; мисленнєві функції та операції, вміння просторового орієнтування, встановлення причинно-наслідкових зв'язків; образну уяву, фантазію; художньо-естетичне сприймання, чуттєво-емоційну сферу, культуру праці і почуттів; самоконтроль у фонетичній, лексичній, граматичній ланці мовлення та трудовій продуктивній діяльності;

- виховує бажання та вміння бачити прекрасне в оточуючому світі, емоційно-естетичне відношення до предметів і явищ, інтерес до трудової діяльності, бажання прикрашати інтер'єр плодами своєї трудової діяльності; моральні якості особистості учнів, працелюбність, охайність, наполегливість; взаємодопомогу, уміння працювати як самостійно, так і в колективі; прагнення спілкуватися з дорослими та ровесниками, користуючись правильним і чітким зв'язним мовленням.

*З метою ефективного поєднання на уроках художньо-естетичного та мовленнєвого розвитку школярів із ТПМ учитель використовує наступні **методи**:*

- словесні, в яких джерелом знань є усне чи друковане слово, – емоційні та виразні вступні бесіди, використання художньої літератури, пояснення, дискусії, попереджувальне, коментувальне, пояснювальне мовлення щодо послідовності виготовлення виробу, розповідь за результатами виконаної роботи, називання технік і матеріалів, акцентоване промовляння найбільш складних у фонетичному плані термінів тощо;

- наочні, в яких джерелом знань виступають вироби людей різних професій, роботи майстрів, конкретні предмети чи явища, наочні посібники, – малюнки, ілюстрації, репродукції, схеми, алгоритми (детальні, покрокові, описові), різні вироби (ліплення, поробки з паперу, природного матеріалу тощо), скульптури, муляжі, міні-моделі, мультимедійні презентації тощо;

- практичні, завдяки знайомству з якими учні отримують знання та здобувають уміння, виконуючи практичні дії (тренувальні, навчально-технологічні практичні вправи тощо).

На початку уроку доцільно проводити *підготовчу роботу* у вигляді різних видів ігор і вправ на удосконалення та розвиток зорових, слухових, мовленнєвих, мисленнєвих функцій та операцій, моторно-рухових та оптико-рухових навичок.

Під час *змістової частини* уроку за потреби, в залежності від найбільш збережених компонентів мовленнєвої та / чи пізнавальної діяльності школярів, використовуються методи наслідування (засобами слова чи пластики) та застосування зразка (вербального чи невербального). З метою психоемоційного та фізичного розвантаження вчитель проводить *фізкультхвилинки* з мовленнєвим та / або музичним супроводом, які, по можливості, доповнюють чи розширюють зміст навчального матеріалу уроку.

На уроці проводиться також *індивідуальна робота*, спрямована на подолання труднощів технічного характеру і власне мовленнєвих утруднень школярів шляхом цілеспрямованих запитань з боку вчителя, спонукання до коментування учнем своїх дій, спільного кількаразового повторення нового поняття чи терміну, складного для відтворення тощо. Для індивідуальної роботи як на уроках з трудового навчання, так і під час виконання домашніх завдань, можна використовувати посібники «Конструювання з паперу» (автори О. Г. Рібцун, Ю. В. Рібцун; К. : Літера ЛТД. – 2011. – 32 с. : – іл.), «Іграшки з природного матеріалу», «Пластилінові фантазії», «Навчайся разом з нами робити оригамі» (автори О. Г. Рібцун, Ю. В. Рібцун; К. : Літера ЛТД. – 2011. – 64 с. : – іл. – (Я – чарівник) (для шкіл з українською мовою навчання) чи «Конструирование из бумаги», «Оригами», «Пластелин», «Чудесные игрушки из природного материала» (авторы О. Г. Рибцун, Ю. В. Рибцун; К. : Литера ЛТД. – 2010. – 32 с. : – ил.) (для шкіл із російською мовою навчання), схвалені Міністерством освіти і науки України (Лист № 1.4/18-Г-667 від 06.08.2010 р.).

Кінцева частина кожного уроку передбачає **оцінювання навчальних досягнень учнів**. Відповідно до Додатку до листа МОН України №1/9-74 від 28.01.2014 р. з підготовчого до першого класу, а за рішенням педагогічної ради й у першому семестрі другого класу, оцінювання з предмета «Трудове навчання» здійснюється вчителем словесно, у вигляді усних оцінних суджень, які стосуються лише якісного результату засвоєння навчального матеріалу, а не особистості школяра. Усне оцінювання має на меті підтримування в учнів зовнішньої мотивації навчання, на основі якої у школярів 2–4 класів формуватимуться вміння здійснювати контроль і самоконтроль, оцінку та самооцінку своєї діяльності.

На уроках трудового навчання вчитель оцінює: а) знання школярів про світ професій, особливості та результати праці представників різних професій (шляхом бесід, дидактичних ігор); б) знання учнів про робочі матеріали та інструменти, різні

техніки, способи їх використання відповідно до поставлених завдань (у вигляді практичних вправ); в) уміння школярів самостійно аналізувати конструкцію майбутнього виробу, визначати послідовність дій для його виготовлення (шляхом розповіді); г) уміння учнів уявляти та втілювати засобом практичної художньо-технологічної діяльності різні образи (у вигляді виготовлення виробів); г) навички правильного і безпечного користування робочими інструментами та матеріалами, економного використання матеріалів (засобом практичної трудової діяльності); д) якість виконання школярами практичних робіт (шляхом виставок виробів).

У підготовчому та першому класі вчителю доцільно застосовувати так звані ігрові оцінки – у формі умовних ігрових атрибутів (наприклад, сонечка, фішок, наліпок тощо), а також організовувати виставки дитячих робіт, що стимулюватиме художньо-творчу діяльність учнів. Навіть за умов найменшого успіху вчитель має підтримувати школяра, використовуючи як словесні (похвала, підбадьорювання), так і невербальні (жести, міміка, голосові модуляції) форми схвалення. Якщо учень не встиг виконати роботу, бажано стимулювати школяра до її завершення, адже це стимулюватиме формування відповідальності, навичок самоконтролю та вміння доводити розпочату справу до кінця. Учитель може спочатку відмітити позитивні аспекти виконаної школярем трудової практичної роботи, потім коректно визначити недоліки та запропонувати варіанти їх подолання, а наприкінці наголосити щодо впевненості в тому, що наступного разу в учня все вийде значно краще. Саме такий підхід дозволить сформувати в учнів із ТПМ свідоме ставлення до навчання, віру у власні можливості, інтерес до трудової діяльності.

Виокремлюють кілька рівнів навчальних досягнень учнів: 1) початковий рівень, що відповідає 1–3 балам; 2) середній рівень – 4–7 балів; 3) достатній – 8–10 балів; 4) високий рівень – 11–12 балів.

1 бал ставиться тим школярам, які розпізнають та називають лише окремі робочі матеріали та інструменти.

2 бали заслуговують учні, які здатні дібрати відповідні матеріали та інструменти до виконання того чи іншого виду роботи, охарактеризувати їх.

3 бали виставляються за умов наявності в школярів фрагментарних уявлень з поточного навчального матеріалу, елементарних умінь при багаторазовому детальному повторенні.

4 бали припадає тим учням, які можуть повторити певну трудову операцію за зразком, здатні застосовувати елементарні прийоми роботи інструментами.

5 балів ставиться школярам, котрі можуть з допомогою вчителя відтворити навчальний матеріал, необхідний для виконання практичних робіт, однак виконують практичні роботи неохайно, зі значною кількістю помилок.

6 балів заслуговують учні, які самостійно відтворюють значну частину навчального матеріалу, необхідного для виконання практичних робіт, і виконують роботу з допомогою вчителя за зразком.

7 балів виставляються за умов самостійного відтворення навчального матеріалу, необхідного для виконання практичних завдань, часткового контролю власних навчальних дій, виконання операцій за зразком з незначними помилками.

8 балів припадає тим учням, які достатньо розуміють навчальний матеріал, наводять приклади, намагаються аналізувати, встановлювати найсуттєвіші причинно-наслідкові зв'язки між матеріалами та способами їх обробки, використовують набутті знання, уміння та навички у стандартних ситуаціях.

9 балів ставиться школярам, котрі достатньо володіють навчальним теоретичним матеріалом і реалізують свої знання в практичній трудовій діяльності, виконують практичні роботи з незначними огріхами.

10 балів заслуговують учні, які володіють ґрунтовними знаннями, уміннями і навичками та застосовують їх у нестандартних ситуаціях, беруть активну участь у реалізації практичних робіт, виконують роботу у повній відповідності до поставлених завдань.

11 балів виставляються школярам, котрі володіють гнучкими знаннями, уміннями і навичками в рамках навчальної програми, аргументовано використовують їх у нестандартних ситуаціях, знаходять та аналізують додаткову інформацію, самостійно знаходять творче вирішення поставлених трудових завдань.

12 балів можуть нараховуватися тим учням, які мають системні ґрунтовні знання, уміння та навички з трудового навчання, свідомо використовують їх, у т. ч. й проблемних ситуаціях, креативно підходять до якісного вирішення поставлених завдань.

На основі поточних балів виставляється тематична оцінка, на основі тематичних – семестрова, на основі семестрових – річна з обов'язковим урахуванням динаміки досягнень кожного школяра.

Завершує програму кожного класу трикомпонентний *перелік орієнтовних показників сформованості галузевої компетентності* школярів на кінець навчального року.

Психомовленнєвий компонент «Розуміння змісту навчального матеріалу» включає перелік тих показників у пізнавальній, мовленнєвій діяльності, емоційно-вольовій сфері, які знаходяться в зоні актуального розвитку (за Л. С. Виготським) учня та є обов'язковими передумовами засвоєння нового навчального матеріалу на невербальному та вербальному рівні.

Психомовленнєвий компонент «Засвоєння знань, формування умінь і навичок» передбачає перелік тих показників, які перебувають у зоні найближчого розвитку школяра і знаходяться на рівні початкового засвоєння чи розширення вже наявних знань, формування нових умінь і навичок.

Операційно-технологічний компонент «Застосування набутих знань, умінь і навичок у практичній діяльності» охоплює перелік тих показників у трудовій діяльності учня, котрі реалізуються ним самостійно чи з допомогою вчителя у практичній діяльності.

Виокремлення саме таких компонентів допоможе учителю не лише оцінити продуктивність спільної з учнями діяльності, а й проаналізувати ефективність добору форм і методів роботи, стимулюватимуть учнів до майстерності, практично-трудового, а згодом і професійного зростання.

Підготовчий клас
Перші кроки трудового навчання

Зміст початкової спеціальної освіти	Вимоги до рівня спеціальної підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
<i>Тема 1. Праця як важливий засіб соціалізації (5 год.)</i>		
<p>▪Бесіда «У світі професій». Формування пізнавально-мовленнєвого досвіду.</p> <p>▪Праця людей різних професій як невід’ємна частина створення комфортного життя. Поняття «знаряддя праці». Екскурсії до шкільної їдальні, бібліотеки, медичного кабінету.</p> <p>▪Удосконалення навичок самообслуговування як необхідний етап дорослішання. Чергування. Посильні трудові доручення в школі та вдома (втерти пил, полити квіти, підмести підлогу, помити посуд тощо).</p> <p>▪Закріплення знань про одяг і взуття, їх складові, призначення, сезонність, правила догляду. Ознайомлення з основними матеріалами, які</p>	<p>Учень / учениця:</p> <p>▪<i>відчуває та намагається виразити</i> (мімікою та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) емоційне ставлення до краси рукотворних виробів майстрів;</p> <p>▪<i>має уявлення</i> про: – значення праці та професій в житті людей; – основні матеріали, які використовуються для виготовлення одягу і взуття; – способи шнурування;</p> <p>▪<i>диференціює та називає</i> (з допомогою вчителя): – людей різних професій; – окремі знаряддя праці (сокира – молоток – пилка), дії, які ними виконують (рубують – забивають – пиляють);</p>	<p>Формування здатності до емоційних переживань, активного засвоєння практичного досвіду.</p> <p>Формування контекстуальних лексичних узагальнень на матеріалі іменників на позначення понять «знаряддя праці», «чергування», «черговий», «шнурівка».</p> <p>Формування лексичної системності у вживанні дієслів «різати», «пиляти», «рубати»; «шити», «вишивати», «зашивати», «підшивати»; іменників «чоботи», «черевики», «капці».</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі якісних прикметників на позначення ознак шнурків (колір, товщина, довжина); відносних прикметників на позначення сезонності одягу (зимовий – літній); дієслів (вставляти –</p>

<p>використовуються для виготовлення одягу і взуття. Шнурування, способи шнурування, зав'язування шапки.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Я умію все робити» (трудові доручення); «Я у мами помічник (помічниця)» (психологічні етюди); «Кую, кую чобіток» (пальчикова гімнастика); «Незвичайні доріжки», «Осінні дари», «Чарівні візерунки», «Щоб шнурочок став слухняним» (шнурування).</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): предметні картинки із зображенням одягу та взуття, людей різних професій і відповідних знарядь праці; шнурочки різного кольору, товщини, довжини; картонні шнурівки; площинні, об'ємні дерев'яні чобітки для шнурування; картки зі зразками різних способів шнурування</p>	<p>– одяг і взуття, їх складові (рукава, манжети, комірець, гудзики, блискавка, підошва, шнурки, липучки тощо), призначення, сезонність;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>знає</i>, як доглядати за одягом і взуттям; ▪ <i>вміє</i> (за допомогою вчителя – з опорою на зразок, навідні запитання): <p>– сприймати, розуміти та виконувати трудові доручення, по можливості коментувати виконання власних дій;</p> <p>– утворювати відносні прикметники на позначення сезонності одягу та взуття;</p> <p>– орієнтуватися на площині шнурівки, добирати шнурок відповідно до кольору та величини зображення, розміру отворів;</p> <p>– шнурувати черевики, зав'язувати шапку;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>виправляє</i> навмисно зроблені вчителем помилки у назвах професій (будильник – будівельник), одягу (футболка – сорочка) та взуття (черевики – чоботи) 	<p>виймати, одягати – знімати, зав'язувати – розв'язувати, застібати – розстібати).</p> <p>Формування елементарних навичок контролю за фонетичною та лексичною сторонами зв'язного мовлення.</p> <p>Розширення знань і уявлень про навколишній світ.</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p> <p>Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення пір року, одягу та взуття, їх частин; відносних прикметників на позначення сезонності одягу.</p> <p>Розвиток сприймання, уваги та пам'яті різних модальностей; мисленнєвих операцій аналізу, синтезу, порівняння; імпресивного та експресивного мовлення; просторової орієнтації; координованості пальців і кистей рук; емоційно-вольової сфери.</p> <p>Виховання інтересу до різних професій</p>
Узагальнення (1 год.)		

Тема 2. Робочі матеріали, інструменти, обладнання (9 год.)

<p>▪ Організація робочого місця, правила догляду за ним. Правильна робоча поза учня.</p> <p>▪ Робочий одяг – фартушки, халати, нарукавники, їх призначення.</p> <p>▪ Робочі інструменти та матеріали. Правила їх безпечного використання.</p> <p>▪ Папір, його фізичні властивості (колір, товщина, цупкість, гігроскопічність, деформування при зволоженні та висиханні), характер поверхні (гладенький, шорсткий).</p> <p>▪ Види паперу (білий, кольоровий, тонований, глянцева, газетний, альбомний, шпалерний, обгортковий, наждаковий, гофрований, муаровий, цигарковий, ватман, калька, фотопапір). Білий та кольоровий картон.</p> <p>▪ Клейстер (з крохмалю чи борошна), клеючий олівець, клей ПВА, основні властивості (липкість, вплив на колір, умови зберігання). Пензлик і його будова. Поняття аплікації.</p> <p>▪ Лінійка, простий олівець, гладилка, пластмасовий ніж для паперу.</p> <p>▪ Ножиці, правила їх безпечного</p>	<p>Учень / учениця:</p> <p>▪ <i>відчуває та намагається виразити</i> (в трудовій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) емоційне ставлення до краси природи та творів мистецтва;</p> <p>▪ <i>розуміє</i> поняття контуру, намагається не виходити за його межі під час нанесення клейстеру чи малювання пластиліном;</p> <p>▪ <i>розуміє та виконує</i> правила безпечного користування матеріалами та інструментами;</p> <p>▪ шляхом експериментальної діяльності: – <i>переконується</i>, що папір можна зім'яти, порвати, що при намоканні він розповзається; на ньому залишаються сліди брудних рук, олівців, фломастерів і фарб; – <i>знайомиться</i> з властивостями глини; способами засушування під пресом квітів і листя шляхом перекладання їх шарами з вати чи газет;</p> <p>▪ <i>диференціює та називає</i> (з допомогою вчителя): – інструменти та їх призначення,</p>	<p>Формування уявлень про правильну організацію робочого місця; про дотримання правильної пози за столом, виконання робочих рухів як взаємопов'язаних елементів трудового процесу, що забезпечують високу продуктивність праці, гарну якість роботи, збереження працездатності, мінімальну втомлюваність.</p> <p>Формування контекстуальних лексичних узагальнень на матеріалі іменників на позначення окремих робочих інструментів і матеріалів (лінійка, гладилка, ніж для паперу, стека, клейстер), природних матеріалів, понять «аплікація», «гербарій»; відносних прикметників на позначення видів паперу.</p> <p>Формування лексичної системності у вживанні дієслів «розрізати», «надрізати», «вирізати», «відрізати».</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі якісних прикметників (чистий – брудний, гострий – тупий, гладенький – шорсткий тощо).</p> <p>Формування інтонаційно правильного</p>
--	---	--

<p>тримання, різання, передавання.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Пластичні матеріали (глина, пластилін), їх властивості. Стеки, їх призначення. ▪ Природні матеріали. Поняття «гербарій». Способи засушування, зберігання. ▪ Загальні правила безпечного користування матеріалами та інструментами. <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>організація робочого місця</i>: «Зручно, чисто та красиво», «Запрошення на гостину» (оцінювання чистоти, організованості робочого місця однокласників); – <i>робота з папером</i>: «Впізнай на дотик» (різні види паперу); «Золота осінь», «Осінні дари», «Вітер листячко зриває» (обривання та змінання паперових серветок); – <i>ліплення</i>: «Веселі пальчики» (розминання), «Осіній дощик» (відривання шматочків), «Красиві листочки», «Пізня осінь» (малювання пластиліном по готовому контуру); 	<p>способи використання;</p> <ul style="list-style-type: none"> – пензлики для клею та для малювання, глину та пластилін, папір та картон; ▪ <i>знає</i>, як організувати робоче місце та прибрати його (на початкових етапах за інструкцією вчителя); ▪ <i>вміє</i> (за допомогою вчителя та самостійно): <ul style="list-style-type: none"> – орієнтуватися на робочому місці, знаходити за вербальною інструкцією педагога потрібне приладдя; – наочно і на дотик визначати вид паперу (глянцевий, оксамитовий, альбомний, серветки); – відривати шматочки від паперової серветки та змінати їх для виготовлення поробок; – правильно тримати пензлик, олівець, ножиці; – обережно знімати залишки клейстеру серветкою з тканини; – розкочувати і розплющувати глину долонями, утворюючи дископодібні форми, розкочувати її прямими рухами рук (за зразком учителя); після роботи користуватися серветкою, мити руки з милом; 	<p>зв'язного мовлення.</p> <p>Активізація мовленнєвої та пізнавальної діяльності.</p> <p>Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення знайомих робочих матеріалів, інструментів та обладнання.</p> <p>Заохочення до експериментування під час користування матеріалами та інструментами, естетичного опанування світу.</p> <p>Збагачення словникового запасу образними засобами (глина м'яка як подушка; сіра як мишка).</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p> <p>Закріплення знань про професії людей і знаряддя праці.</p> <p>Закріплення вміння узгоджувати іменники з відносними прикметниками у роді, числі та відмінку.</p> <p>Уточнення диференційованого значення словотворчих морфем на позначення зменшувально-пестливих суфіксів іменників-назв робочих матеріалів, інструментів; граматичної</p>
---	--	--

<p>– комбінування аплікації та малювання: «Казковий будиночок», «Мешканці осіннього лісу», «Що можна купити на ярмарку» (овочі, фрукти).</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): простий олівець, пластмасовий ніж для паперу, гладилка, лінійка; пензлики, клейстер, клеючий олівець, клей ПВА; білий, кольоровий, тонований, глянцеви́й папір, аркуші з зошитів, альбоми для дитячої художньої творчості, шпалери на паперовій основі, білий і кольоровий картон, набори оксамитового паперу; фольга різних кольорів на паперовій основі й двостороння, фольга; білі й кольорові паперові серветки; глина, стеки; ганчірочки, дощечки; фартушки тощо.</p> <p>Ліплення, аплікація, інші графічні, живописні та змішані техніки тощо</p>	<p>– збирати природний матеріал (листя, насіння, палички, шишки, жолуді, каштани), дотримуючись правил безпечної поведінки;</p> <p>– коментувати свої дії, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення</p>	<p>категорії числа таких іменників.</p> <p>Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення.</p> <p>Розвиток сприймання, уваги різних модальностей; короткочасної зорової та слухової пам'яті; мисленнєвих операцій аналізу, синтезу, порівняння; імпресивного та експресивного мовлення; естетичних відчуттів і смаку; координованості пальців і кистей рук; творчих здібностей, нахилів.</p> <p>Виховання інтересу до природи, уроків трудового навчання, бажання опанувати навичками трудової діяльності, створення гербаріїв.</p> <p>Виховання наполегливості, самостійності, самоконтролю, акуратності</p>
---	--	--

Узагальнення (1 год.)

Тема 3. Організація та проведення роботи з найпростішими видами матеріалів (9 год.)

<p>■ Закріплення знань про професії. Бесіда «У людини кожної професії – своє робоче місце». Організація робочого місця.</p>	<p>Учень / учениця:</p> <p>■ відчуває та намагається виразити (в трудовій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя)</p>	<p>Формування здатності до емоційних переживань, активного засвоєння технічно-практичного досвіду, експериментування.</p>
---	--	---

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Прийом обривання паперу. Аплікативні роботи, виконані в техніці обривання. Дотримання гігієнічних правил і правил безпеки під час використання клейстеру. ▪ Прийоми різання паперу у різних напрямках по заздалегідь нанесених прямих лініях. Правила безпечної поведінки з ножицями. ▪ Глина і пластилін як пластичні матеріали для ліплення. Схожість і відмінність. ▪ Основні прийоми ліплення (скачування; розкачування; з'єднання кільця; сплющування; витягування; защипування; вдавлювання; примазування; згладжування). Міні-практикум. ▪ Виготовлення кульки прийомом скачування. ▪ Розкачування як прийом для ліплення стовпчиків, овоїдів і конусів. ▪ Ознайомлення з прийомами з'єднання кільця, витягування, защипування, вдавлювання. ▪ Примазування, як один із найчастіше вживаних прийомів для з'єднання між собою деталей виробу. 	<p>емоційне ставлення до краси виробів ліплення та аплікацій учнів старших класів;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>диференціює</i> глину та пластилін, їх властивості; ▪ <i>знає, що:</i> <ul style="list-style-type: none"> – глина еластична та легко змивається, а пластилін потребує розігрівання, погано змивається водою і залишає масні плями; – довгі ковбаски можна розкочувати на дощечці, а маленькі кульки – між великим та вказівним пальцями руки; – коротші та товстіші „носики” (груша, хвіст пташки чи курки) зручніше витягувати за допомогою пучки з трьох пальців; ▪ <i>має уявлення про:</i> <ul style="list-style-type: none"> – ремонт книжок, його значення та спосіб склеювання відірваних сторінок; – окремі прийоми ліплення, їх технологію та застосування: а) защипування при ліпленні вареника, пиріжка чи гриви у коника; б) вдавлювання для виготовлення чашки або глечика; – способи ліплення; 	<p>Формування навичок виконання аплікацій у техніці обривання, ліплення прийомами скачування та розкачування.</p> <p>Формування лексичної системності у вживанні якісних прикметників «великий», «товстий», «широкий»; «маленький», «тонкий», «вузький»; дієслів «обривати», «відривати»; «різати», «відрізати»; «клеїти», «приклеїти».</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі якісних прикметників (короткий – довгий, товстий – тонкий, тупий – гострий); дієслів (відривати – клеїти, розгладжувати – зминати тощо).</p> <p>Формування інтонаційно правильного зв'язного мовлення.</p> <p>Ознайомлення з прийомами защипування шляхом сплющення країв глини вказівним та великим пальцями; вдавлювання шляхом виконання заглиблення в глиняній кульці великим пальцем і витягуванням великим і вказівним пальцями.</p> <p>Вироблення вміння самостійно</p>
--	--	---

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Застосування прийому згладжування з метою надання предмету цілісності, єдності та плавних переходів з однієї частини на іншу. ▪ Способи ліплення (конструктивний, пластичний, комбінований). Міні-практикум. ▪ Конструктивний спосіб ліплення як виготовлення предмета з окремих частин. ▪ Пластичний спосіб ліплення, у якому з цілого шматка глини витягуються усі дрібні деталі чи частини тіла. ▪ Комбінований спосіб ліплення як поєднання конструктивного та пластичного способів. ▪ З'єднання частин виробів ліплення прикладанням, притискуванням і примазуванням. Використання стеків. Правила безпечної роботи з інструментами. <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>робота з папером</i>: «Книжкова лікарня» (простий ремонт книжок); «Зимно стало навкруги», «Дерева в снігу», «Прийшла до нас ялинонька», 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>намагається</i> (з активною участю педагога) застосовувати прийоми примазування та згладжування; ▪ <i>вміє</i> (за допомогою вчителя у вигляді наочної опори, вербальної інструкції, навідних запитань): <ul style="list-style-type: none"> – відривати частини паперу різної довжини та ширини; – виконувати аплікації в техніці обривання; – правильно тримати ножиці, різати ними по наміченій лінії, передавати їх ровеснику, класти на парту; – розглядати зображення чи натуральний предмет, називати його, по можливості обстежувати, визначати розмір і колір, форму цілого предмета або деталей; – слухати, чути та виконувати словесні інструкції, відповідати на запитання в доступній вербальній формі; – розташували шматочок глини між долонями, робити ними колові рухи; згладжувати виниклі нерівності мокрим вказівним пальцем; – поклавши глиняну кульку між долонями, рухати ними вперед-назад, перетворюючи її на витягнуту 	<ul style="list-style-type: none"> виконувати запропоновані завдання, доводити справу до кінця. Закріплення навичок безпечної поведінки з робочими інструментами та матеріалами. Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей. Активізація мовленнєвої та пізнавальної активності. Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення назв робочих інструментів і матеріалів. Заохочення до експериментування з використанням різних прийомів ліплення під час художньо-практичного опанування світу. Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення. Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного діалогічного та монологічного мовлення; мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, операції ймовірного прогнозування на
---	---	---

<p>«Капельох фокусника» (обриванням); – ліплення: «Сніговик Бом», «Сірий горобчик сів на стовпчик», «Чарівна сніжинка», «Пташина їдальня» (колективна робота).</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): пензлики, клейстер; білий, кольоровий папір, білі й кольорові паперові серветки; глина, стеки; ємності з водою, дощечки для ліплення, ганчірочки; фартушки тощо. Ліплення, аплікація, інші графічні, живописні та змішані техніки тощо</p>	<p>ковбаску; – утворювати кільце, з'єднуючи кінці довгої розкоченої палички; – витягувати носик (наче дзьоб) або хвостик (як бурячок) (з активною участю педагога); – прогнозувати, деталь якої саме форми повинна бути виліплена (голова – кулька, ноги – стовпчики); – коментувати власні дії, використовуючи по можливості фонетично, лексично, граматично правильне зв'язне мовлення; ▪ <i>дотримується правил</i> техніки безпеки при роботі з різними робочими матеріалами та інструментами</p>	<p>лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування на площині аркуша, в малюнках та предметах ліплення; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p> <p>Виховання бережливого ставлення до книг.</p> <p>Виховання морально-етичних норм, витримки, посидючості, дисциплінованості, організованості, акуратності, цілеспрямованості, самостійності як необхідних якостей в оволодінні трудовою та навчальною діяльністю.</p> <p>Виховання інтересу до сприймання та втілення художньо-практичних образів.</p> <p>Виховання відчуття задоволення від процесу виконання роботи</p>
Узагальнення (1 год.)		

Тема 4. Реалізація інтеграції праці з різними видами образотворчого мистецтва (8 год.)

<p>▪Бесіда «Краса навколо нас». Збагачення індивідуального художньо-естетичного досвіду.</p> <p>▪Поняття художнього образу як основи естетичного досвіду. Площинне та об'ємне втілення художніх образів.</p> <p>▪Різноманітність форм і барв навколишнього світу. Площинні (круг, квадрат, трикутник, прямокутник, овал) і об'ємні (куля, куб, конус, циліндр) геометричні фігури.</p> <p>▪Поняття контуру.</p> <p>▪Предмети оточуючої дійсності; їх складові частини, колір і форма.</p> <p>▪Поєднання праці з різними видами образотворчого мистецтва як засіб збагачення емоційного, мовленнєвого, пізнавального та художньо-практичного досвіду. Формування елементарних операційних навичок.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):</p> <p>– комбінування <i>аплікації</i> з <i>малюванням</i>: «Ходить сонечко на</p>	<p>Учень / учениця:</p> <p>▪<i>відчуває та намагається виразити</i> (мімікою, в трудовій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) емоційне ставлення до краси барв і форм, які зустрічаються у природному довкіллі;</p> <p>▪<i>розглядає</i> дві однакові аплікації, <i>відзначає</i>, що одна з яких виконана охайно, а інша – брудна, з розмазаними ляпками клею, та <i>визначає</i>, яка з робіт сподобалася більше, <i>пояснює</i> (з допомогою вчителя) чому саме;</p> <p>▪<i>розпізнає</i> площинні та об'ємні чорно-білі, неповні, контурні, силуетні зображення знайомих предметів, істот (людей, тварин), рослин; аналогічні зображення в умовах накладання одне на одне, зашумлення; <i>називає</i> як самі предмети, так і їх складові; <i>порівнює</i> предмети за розміром, кольором, формою (за допомогою вчителя – з опорою на план-схему, навідні запитання);</p>	<p>Формування повноти й точності при сприйманні художніх образів.</p> <p>Формування бережливого ставлення до творів мистецтва.</p> <p>Формування вміння висловлювати свої думки, проявляти емоції, почуття.</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі прикметників (площинний – об'ємний).</p> <p>Закріплення вміння узгоджувати іменники з відносними прикметниками у роді, числі та відмінку.</p> <p>Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення назв предметів оточуючої дійсності та їх складових, геометричних фігур; якісних прикметників на позначення величини, кольорів; відносних прикметників на позначення форми предметів.</p> <p>Вироблення уміння помічати позитивні зміни в оформленні класу, коридорів, актової зали школи.</p> <p>Заохочення до експериментування під час художньо-практичного опанування</p>
--	---	--

<p>небі», «Привітаємо матусю» (вітальна листівка), «Квітуча галявина», «Веселі метелики», «Пишно квіти розцвіли», «Чарівні візерунки»;</p> <p>– комбінування ліплення з малюванням: «Гілочка мімози», «Гуси, качки на ставку», «Ой, вишеньки-черешеньки», «На листочку сонечко-жучок», «Диво-жабка на лататті».</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): пензлики, клейстер; білий, кольоровий папір, білі й кольорові паперові серветки; глина, стеки; ємності з водою, дощечки для ліплення, ганчірочки; фартушки тощо. Ліплення, аплікація, інші графічні, живописні та змішані техніки тощо</p>	<p>▪ <i>намагається</i> органічно поєднувати роботу з папером і малюванням; ліпленням і малюванням;</p> <p>▪ <i>вміє</i>:</p> <p>– правильно організувати, а згодом прибирати своє робоче місце;</p> <p>– заповнювати контур пластиліном, аплікацією з рваного чи м'ятого паперу, доповнювати роботу малюнком;</p> <p>– помічати естетичні зміни в середовищі класу, школи у зв'язку зі святами, по можливості пояснювати причини таких змін; висловлювати своє ставлення стосовно них (за допомогою вчителя);</p> <p>– коментувати власні дії, використовуючи по можливості фонетично, лексично, граматично правильне зв'язне мовлення;</p> <p>▪ <i>дотримується правил</i> техніки безпеки при роботі з різними робочими матеріалами та інструментами</p>	<p>світу.</p> <p>Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного діалогічного та монологічного мовлення; мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування на площині аркуша, в малюнках та предметах ліплення; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p> <p>Виховання інтересу до сприймання та втілення художньо-практичних образів</p>
Узагальнення (1 год.)		

Показниками сформованості галузевої компетентності учнів підготовчого класу загальноосвітньої чи спеціальної школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення з предмету «Трудове навчання» на кінець навчального року виступають:

1. Розуміння змісту навчального матеріалу (психомовленнєвий компонент):

- інтерес та увага до найрізноманітніших форм чуттєвого контакту з оточуючим світом;
- образне сприйняття на основі інтеграції вербальної та невербальної (зорової та слухової, дотикової та зорової) інформації;
- розуміння значення праці та професій у житті людей;
- емоційне ставлення до краси довколишньої дійсності та виробів художньої праці;
- відзначення естетичності в оформленні приміщень;
- дотримання правил організації робочого місця, зберігання правильної постави, правил гігієни, культури праці з робочими матеріалами.

2. Засвоєння знань, формування умінь і навичок (психомовленнєвий компонент):

- орієнтація на робочому місці, відбір за вербальною інструкцією педагога потрібного приладдя;
- розрізнення та називання неповних, силуетних і контурних зображень предметів, порівняння їх за розміром, кольором, формою;
- знання та називання робочих інструментів і матеріалів; здатність елементарно розповісти про їх призначення та способи використання;
- активне експериментування з предметами і як результат – здобуття знань про форми, кольори, величини, матеріали, просторове розташування предметів;
- сприймання, розуміння виконуваних трудових доручень, по можливості коментування дій;
- формулювання задуму перед виконанням роботи, а після її завершення – вербального дво- чи трислівного підсумку;
- контролювання правильності виготовлення виробу шляхом порівняння результату з натурою чи зразком.

3. Застосування набутих знань, умінь і навичок у практичній трудовій діяльності (операційно-технологічний компонент):

- використання різних способів шнурування;
- сприймання та виконання словесних інструкцій, відповіді на запитання у доступній вербальній формі;
- поєднання роботи з папером із малюванням, ліплення з малюванням;
- визначення виду паперу наочно і на дотик;
- відривання частин паперу різної довжини та ширини;
- виконання аплікацій у техніці обривання;
- правильне тримання пензлика, олівця, ножиць;
- знання окремих прийомів ліплення, їх практичне застосування;
- вміння згладжувати нерівності виробів ліплення, користуватися стеками;

- заповнення контуру пластиліном, аплікацією з рваного чи м'ятого паперу, доповнення роботи малюнком;
- прибирання робочого місця після завершення роботи;
- виконання правил безпеки під час роботи з робочими інструментами та матеріалами;
- вміння працювати самостійно та в колективі.

Слід зазначити, що представлені показники можуть варіюватися в залежності від механізмів виникнення та прояву мовленнєвих порушень школярів і з опорою на найбільш збережені компоненти мовленнєвої та пізнавальної діяльності.

1 клас

Абетка трудового навчання

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
<i>Тема 1. Створення площинних форм з використанням паперу (8 год.)</i>		
<ul style="list-style-type: none"> ▪Бесіда «Історія однієї книжки». Елементарні уявлення про виробництво паперу. ▪Знайомство з механічними та технологічними властивостями паперу (міцність на розрив, пружність, здатність піддаватися обробці). Елементарне поняття про паперові волокна, їх напрямки. ▪Прийоми рвання та різання паперу. Поняття шаблону, його практичне використання. Правила безпечної поведінки з ножицями. ▪Поняття симетрії та симетричної форми. Технологія згинання і складання паперу. Елементарне уявлення про оригамі. ▪Виготовлення аплікацій. Економне ставлення до паперу, використання інших матеріалів. Послідовність дій 	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪<i>відчуває та намагається виразити</i> (в трудовій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) емоційне ставлення до краси барв і форм оточуючого світу; ▪<i>впізнає</i> на дотик, з якого матеріалу виготовлений предмет; ▪<i>називає</i> (за допомогою вчителя та по можливості самостійно), які предмети виготовляються з паперу, їх колір і форму; ▪<i>знає</i>, що від положення пальців залежить, чи вдасться обривання по намальованій лінії; ▪<i>має елементарні уявлення</i> про: <ul style="list-style-type: none"> – працівників лісової, паперової, поліграфічної промисловості; – про введення у паперову масу переробленого, раніше 	<p>Формування вміння сприймати та розуміти значення окремих слів, словосполучень, зміст речень і коротких текстів на слух.</p> <p>Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення.</p> <p>Формування навичок безпечного користування робочими матеріалами та інструментами.</p> <p>Формування практичних умінь рухом рук від себе скласти прямокутний аркуш паперу навпіл, рівняючи кути і краї; скласти аркуш паперу квадратної форми по діагоналі, накладаючи нижній кут на верхній і рівняючи їх.</p> <p>Формування вміння, притримуючи</p>

<p>під час виготовлення виробів з паперу.</p> <p>▪ Правила нанесення клейстеру на папір. Наклеювання підготовлених деталей аплікації на основу. Дотримання особистої гігієни та правил безпечної роботи.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):</p> <p>– <i>робота з паперу</i>: «До нас завітала осіння пора», «Листочки для віконця» (оформлення інтер'єру класу) (аплікації в техніці обривання); «Барвистий ланцюжок» (прикраси з паперу), «Котик Мурчик», «Пташка Цінь» (з кілець); «Песик Гавчик», «Кролик Хрумчик» (оригамі);</p> <p>– <i>комбінування аплікації з малюванням</i>: «Золоті берізки», «Грибна галявинка», «Смугастих килимок» (аплікація з декоративним малюванням).</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): шаблони, трафарети, ножиці, клейстер, пензлики, білий та кольоровий папір; пластилін, стеки, нитки; простий олівець, кольорові олівці, фломастери, кулькові ручки,</p>	<p>використовуваного паперу;</p> <p>– про розташування волокон паперу;</p> <p>▪ шляхом експериментальної діяльності:</p> <p>– <i>рве</i> папір у різних напрямках, <i>порівнює</i> лінії розриву, <i>визначає</i> напрям волокон паперу у відрізаних смужках;</p> <p>– <i>переконується</i>, що лінія розриву вздовж напрямку волокон рівніша, ніж уперек;</p> <p>– <i>спостерігає</i>, як учитель протягує між пальцями та лезами ножиць відрізані смужки паперу, та <i>пересвідчується</i>, що смужка, у якій волокна розташовані впоперек, скрутиться більше, ніж та, в якій вони знаходяться уздовж;</p> <p>▪ <i>вміє</i> (за допомогою вчителя та самостійно):</p> <p>– орієнтуватися на аркуші паперу;</p> <p>– <i>рвати</i> папір на шматочки різної величини, <i>відривати</i> шматочки паперу по зображеному контуру;</p> <p>– <i>різати</i> ножицями по нанесеному контуру, по лінії згину;</p> <p>– <i>вирізати</i> прості геометричні фігури</p>	<p>складений аркуш однією рукою, фіксувати лінію згину іншою (ведучою) рукою.</p> <p>Формування самостійності, організаційних умінь у навчально-практичній діяльності.</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі дієслів (складати – розгортати, відривати – приклеювати), прислівників (вздовж – впоперек, праворуч – ліворуч).</p> <p>Формування лексичної системності на матеріалі дієслів (приклеїти – склеїти, вирізати – надрізати – відрізати).</p> <p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення понять «шаблон», «аплікація», «волокно», «симетрія», «оригамі».</p> <p>Розширення знань та уявлень про оточуючий світ, професії друкаря, бібліотекаря, листоноші, продавця, пакувальника тощо.</p> <p>Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення геометричних фігур,</p>
---	--	---

<p>крейдочки, гуашеві фарби, пензлики, підкладна дошка тощо.</p> <p>Поєднання ліплення, аплікації, графічних, живописних і змішаних технік</p>	<p>(круг, квадрат, трикутник), по можливості називати їх, викладати на площині аркуша, утворюючи предметні зображення чи орнамент;</p> <ul style="list-style-type: none"> – прикладати до аркуша шаблон, обводити його олівцем та вирізати; – згинати папір різними способами; – виконувати обривну аплікацію та аплікацію із вирізаних фігур спочатку за зразком, з опорою на навідні запитання педагога, а згодом самостійно; – коментувати свої дії, вживаючи дієслова недоконаного виду у першій особі однини; <p>▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами при виконанні тематичних завдань, може пояснити важливість дотримання правил (за допомогою вчителя)</p>	<p>відносних прикметників на позначення форми предметів, матеріалів, із яких вони виготовлені (паперовий, глиняний, пластмасовий тощо).</p> <p>Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p>
--	---	---

		Виховання морально-етичних норм, організованості, охайності, ретельності, дисциплінованості
<i>Узагальнення (1 год.)</i>		
<i>Тема 2. Створення простих площинних і об'ємних форм з використанням пластичних матеріалів (8 год.)</i>		
<p>~ 28 ~</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪Бесіда «Чарівні горнятка». Елементарні уявлення про гончарство, глиняний посуд. ▪Глина, пластилін, солоне тісто як пластичні матеріали для втілення художніх образів на площині та в об'ємі. ▪Виготовлення виробів із пластиліну на площині. Використання шаблонів і стеки для втілення площинного художнього образу. Прийом розмазування. ▪Виготовлення виробів із глини і пластиліну в об'ємі. Безпечне користування стеками. ▪Створення яскравих художніх образів шляхом змішування кольорів пластиліну для утворення нового кольору. ▪Правила техніки безпеки та особистої гігієни під час роботи з глиною та пластиліном. 	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪<i>відчуває та намагається виразити</i> (в трудовій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) емоційне ставлення до краси виробів гончарів; ▪<i>диференціює</i> гончарний посуд серед інших видів посуду (скляного, пластмасового, металевого, порцелянового); ▪<i>має</i> елементарні уявлення про гончарство, виготовлення глиняного посуду; ▪<i>аналізує</i> предмети, виокремлює та називає (за допомогою вчителя) їх складові; ▪<i>вміє</i> (за зразком, з опорою на навідні запитання вчителя, схему-алгоритм): – визначати на око необхідну кількість пластиліну для виготовлення того чи іншого виробу чи його деталей; – розрізати пластилін стекою (ниткою) 	<p>Формування елементарних уявлень про гончарство та виготовлення глиняного посуду.</p> <p>Формування видо-родового поняття «гончарний посуд».</p> <p>Формування лексичної системності для кращого поєднання форм і барв у втіленні художніх образів у трудовій діяльності.</p> <p>Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення.</p> <p>Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами.</p> <p>Удосконалення навичок суфіксального словотворення відносних прикметників від іменників (глина – глиняний, пластилін – пластиліновий тощо).</p>

<p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):</p> <p>– <i>ліплення</i>: «Зимові картинки» (розмазування), «Мишка-шкряботушка», «Веселий сніговик», «Баю-бай, засинай» (немовля в колисці) (об'ємні вироби), «Новорічні прикраси», «Різдяна зірочка» (шаблон);</p> <p>– <i>комбінування ліплення з малюванням</i>: «Біло, сніжно навкруги», «Раз – ялинка, два – ялинка», «Веселі санчата».</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): пластилін, глина, солоне тісто, стеки, нитка; білий та кольоровий папір; кольорові олівці, фломастери, кулькові ручки, крейдочки, гуашеві фарби, пензлики, підкладна дошка тощо.</p> <p>Поєднання ліплення, аплікації, графічних, живописних і змішаних технік</p>	<p>навіпіл, на окремі частини потрібного розміру;</p> <p>– змішує пластилін двох кольорів для утворення нового кольору (наприклад, синій + жовтий = зелений);</p> <p>– розминати та розмазувати пластилін, заповнюючи нанесений контур (його деталі), не виходячи за межі; доповнювати виріб виліпленими деталями;</p> <p>– розминати пластилін до м'якого стану, розплескувати між долонями у формі млинчика, накладати на нього пластмасовий шаблон, стекою обводити, відрізаючи зайвий пластилін; оформлювати виріб, додаючи необхідні деталі;</p> <p>– ліпити різні предмети з основи круглої та видовженої форми;</p> <p>– коментувати свої дії, користуючись по можливості фонетично, лексично та граматично правильним зв'язним мовленням;</p> <p>▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами при виконанні тематичних завдань, може пояснити важливість дотримання правил (за</p>	<p>Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p> <p>Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення назв предметів та їх складових, якісних прикметників на позначення кольорів предметів, відносних прикметників на позначення їх форми.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви;</p>
--	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ допомогою вчителя) 	<p>зорово-моторної координації, реципрочної координації рухів рук. Виховання інтересу до художньо-продуктивної діяльності. Виховання морально-етичних норм, організованості, охайності, ретельності, дисциплінованості</p>
<i>Узагальнення (1 год.)</i>		
<i>Тема 3. Елементарні засоби komponування простих форм при виготовленні площинних та об'ємних виробів із природних матеріалів (8 год.)</i>		
<p>~ 30 ~</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪Бесіда «Дари природи». Виховання любові та бережливого ставлення до природного довкілля. ▪Природний матеріал (насіння, крупи, листя рослин, ячна шкаралупа, вата тощо), їх властивості (подрібненість, крихкість; м'якість). ▪Виготовлення аплікацій із використанням природних матеріалів. Клей ПВА, його властивості (липкість, швидке засихання). ▪Правила техніки безпеки та особистої гігієни під час роботи з природними матеріалами. 	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪відчуває та намагається виразити (в трудовій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) емоційне ставлення до краси природи, виробів із природних матеріалів; ▪відтворює з активною допомогою вчителя (за наслідуванням, спряжено, відображено, покладове промовляння; промовляння, акцентоване на важких для дитини звуках) назви природних матеріалів; ▪аналізує та по можливості називає (за допомогою вчителя та самостійно): – природні матеріали, з яких 	<p>Формування знань та уявлень про багатство природи України, її рослинний світ. Формування вмінь слухати та виконувати вербальні інструкції вчителя, виконувати дії за послідовною демонстрацією педагога. Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення. Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами. Закріплення поняття контуру, вміння заповнювати його різними</p>

<p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):</p> <p>– <i>аплікація</i>: «Припорошив сніг ялинки» (сіль); «Зимова ніч» (рослинний пух), «Снігурі на гілці» (з вати), «Підсніжник» (черепашки) (об'ємні аплікації), «Наш акваріум» (листя, трава);</p> <p>– <i>об'ємні композиції з природних матеріалів</i>: «Пливи, пливи, кораблику», «Черепаша Тортилла» (горіх);</p> <p>– <i>комбінування аплікації та малювання</i>: «Дім засипаний снігом» (манка чи сіль), «Курочка Ряба» (гречка).</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): манка, рис, гречка, пшоно, овес, горох, квасоля, боби, кукурудза; макаронні вироби; сіль; пісок; вата; засушене листя, трава, пелюстки квітів, гілочки, волоські горіхи; насіння дерев і квітів; пір'я; черепашки; клей ПВА, пензлики для клею; клейоночки; білий та кольоровий папір, картон; кольорові олівці, фломастери, кулькові ручки, крейдочки, гуашеві фарби, пензлики,</p>	<p>виготовлений той чи інший виріб;</p> <p>– послідовність виготовлення виробу, спираючись на план-схему;</p> <p>▪ <i>вміє</i>:</p> <p>– слухати, розуміти та виконувати поетапну інструкцію вчителя;</p> <p>– створювати предметне чи сюжетне зображення: розкласти на паперовій чи картонній основі елементи рослинних природних матеріалів; використовуючи потрібну кількість клею, почергово намазувати і приклеювати кожен із них на визначене місце;</p> <p>– створювати предметне зображення з використанням тонкого шару вати;</p> <p>– створювати об'ємні предметні зображення чи композиції;</p> <p>– наносити контур на картонну чи паперову основу при виготовленні аплікації з використанням сипучих природних матеріалів;</p> <p>▪ <i>вміє</i> за допомогою вчителя (за зразком) та самостійно послідовно заповнювати змазані клеєм деталі контуру:</p> <p>– засипаючи їх тонким шаром пшона, рису, гречки, манної крупи, солі чи</p>	<p>природними матеріалами, не виходячи за лінію.</p> <p>Диференціація предметних і сюжетних зображень.</p> <p>Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення назв природних матеріалів.</p> <p>Удосконалення навичок суфіксального словотворення відносних прикметників від іменників (гречка – гречаний).</p> <p>Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового</p>
--	---	--

<p>підкладна дошка тощо. Поєднання аплікації, ліплення, графічних, живописних і змішаних технік</p>	<p>піску тощо; – викладаючи дрібні шматочки ячної шкаралупи, половинки горошин, квасолин, бобів тощо; – нарізаними шматочками вати; – коментувати свої дії, користуючись по можливості фонетично, лексично та граматично правильним зв'язним мовленням; ▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами при виконанні тематичних завдань, може пояснити важливість дотримання правил (за допомогою вчителя)</p>	<p>контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук. Виховання інтересу до виготовлення аплікацій і поробок з природного матеріалу. Виховання морально-етичних норм, організованості, охайності, ретельності, дисциплінованості</p>
---	---	--

Узагальнення (1 год.)

Тема 4. Комбіновані роботи як засіб створення яскравих художніх образів (7 год.)

<p>▪ Об'єднання різних сил мистецтва (за В. В. Кандінським) для створення яскравих художніх образів. ▪ Створення умов для вільного, самостійного, різнопланового експериментування з художніми матеріалами, інструментами, техніками. ▪ Творча самореалізація шляхом створення нових образів, що відзначаються оригінальністю,</p>	<p>Учень / учениця: ▪ <i>відчуває та намагається виразити</i> (в трудовій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) емоційне ставлення до краси оточуючого світу, інтегрованих робіт; бажання створювати власні комбіновані роботи; ▪ <i>вміє:</i> – розрізняти та по можливості називати, які прийоми були</p>	<p>Втілення поліхудожнього підходу до естетичного виховання та розвитку. Інтегрування художнього мислення та розширення художньої сфери. Підтримання прагнення до самостійного вивчення нових та поєднання вже знайомих технік і різних способів виконання роботи. Реалізація можливостей творчої самореалізації. Творче розкриття в різноманітних</p>
--	--	--

<p>варіативністю, гнучкістю.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):</p> <p>– комбінування аплікації та малювання: «За синіми морями, за високими горами» (клаптикова аплікація); «Дім, в якому я хочу жити»;</p> <p>– комбінування ліплення та малювання: «Котики вербові», «Театр овочів і фруктів» (шаблон);</p> <p>– комбінування роботи з природним матеріалом та малювання: «Горобчики в калюжах», «Красиві серветочки» (пелюстки квітів та декоративне малювання);</p> <p>– комбінування ліплення та роботи з природним матеріалом: «Бруньки на гілочках», «Виростають квіти».</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): манка, рис, гречка, пшоно, овес, горох, квасоля, боби, кукурудза; макаронні вироби; сіль; пісок; вата; засушене листя, трава, пелюстки квітів, гілочки, волоські горіхи; насіння дерев і квітів; пір'я; черепашки; клей ПВА, пензлики для клею; клейоночки; білий та</p>	<p>використані при виготовленні того чи іншого виробу;</p> <p>– експериментувати з художніми матеріалами, інструментами, техніками (за допомогою вчителя);</p> <p>– декоративно оформлювати готові вироби на свій смак;</p> <p>– створювати емоційно-виразні образи за допомогою кольору, форми, простору, самостійно обираючи вид діяльності, адекватні матеріали та способи (за допомогою вчителя та самостійно);</p> <p>– коментувати свої дії, користуючись по можливості фонетично, лексично та граматично правильним зв'язним мовленням;</p> <p>▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами при виконанні тематичних завдань</p>	<p>формах і видах трудової діяльності.</p> <p>Підвищення базисних характеристик особистості: ініціативності, креативності, самостійності, відповідальності.</p> <p>Поглиблення та систематизація художнього досвіду дитини.</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p> <p>Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви;</p>
---	--	---

Продовження таблиці

<p>кольоровий папір, картон; кольорові олівці, фломастери, кулькові ручки, крейдочки, гуашеві фарби, пензлики, підкладна дошка тощо. Поєднання аплікації, ліплення, графічних, живописних і змішаних технік</p>		<p>зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук. Виховання інтересу до створення чогось нового та неповторного, морально-етичних норм, організованості, охайності, ретельності, дисциплінованості</p>
<p><i>Узагальнення (1 год.)</i></p>		

Показниками сформованості галузевої компетентності учнів першого класу загальноосвітньої чи спеціальної школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення з предмету «Трудове навчання» на кінець навчального року виступають:

1. Розуміння змісту навчального матеріалу (психомовленнєвий компонент):

- вміння бачити естетичну красу оточуючого світу;
- емоційне ставлення (його невербальне та вербальне вираження) до естетичного в навколишньому світі та виробів трудової діяльності;
- акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності побудови словосполучень і речень;
- організація робочого місця, дотримання правильної постави, прибирання робочого місця після завершення роботи;
- розуміння необхідності виконання правил роботи з інструментами та матеріалами.

2. Засвоєння знань, формування умінь і навичок (психомовленнєвий компонент):

- слухання, розуміння, запам'ятовування та виконання поетапної інструкції вчителя;
- елементарні уявлення про папір, глину та пластилін, природні матеріали та способи їх використання під час виготовлення виробів;
- орієнтування на аркуші паперу;
- контролювання процесу виготовлення виробу шляхом порівняння результату з натурою чи зразком.

3. Застосування набутих знань, умінь і навичок у практичній трудовій діяльності (операційно-технологічний компонент):

- застосування різних технік під час створення художніх образів;
- відривання від аркуша шматочків паперу різної величини, по зображеному контуру;
- згинання паперу різними способами;
- різання ножицями по нанесеному контуру, по лінії згину;
- використання у роботі шаблонів;
- виконання обривної аплікації та аплікації з вирізаних фігур;
- розрізання пластиліну стекою (ниткою) навпіл, на окремі частини потрібного розміру;
- розминання та розмазування пластиліну, заповнюючи нанесений контур (його деталі), не виходячи за межі; доповнювання виробу виліпленими деталями;
- ліплення різних предметів з основи круглої та видовженої форми;
- ліплення із суцільного шматка пластичного матеріалу;

- створення предметних чи сюжетних зображень з використанням природних матеріалів;
- елементарне коментування під час виконання роботи;
- експериментування з художніми матеріалами, інструментами, техніками (за допомогою вчителя);
- самостійне створення виражальних образів в різних видах трудової діяльності;
- дотримання правил безпечного користування матеріалами та інструментами.

Слід зазначити, що представлені показники можуть варіюватися в залежності від механізмів виникнення та прояву мовленнєвих порушень школярів і з опорою на найбільш збережені компоненти мовленнєвої та пізнавальної діяльності.

2 клас

Зростаємо в труді

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
<i>Тема 1. Аплікації з ниток як засіб прикрашання інтер'єру (4 год.)</i>		
<p>▪Бесіда «Пригоди принцеси Ниточки». Елементарні уявлення про виготовлення ниток на промислових підприємствах. Професія прялі.</p> <p>▪Нитки, їх види (шовкові, капронові, лавсанові, ірис, муліне). Диференціація ниток за товщиною (тонкі й товсті), кольором (білі та кольорові, сурові – нефарбовані, меланжеві – із суміші кольорових волокон), за сировиною (натуральні – вовняні, бавовняні, лляні та синтетичні), за призначенням (для шиття, плетіння (пряжа), вишивання (муліне, ірис), штопання, технічні, паперовий шпагат, тасьма, сутаж).</p> <p>▪Особливості виготовлення аплікацій із застосуванням різаних ниток. Закріплення правил безпечної поведінки з ножицями та клеєм.</p>	<p>Учень / учениця:</p> <p>▪<i>милується, намагається виразити емоційне ставлення</i> (мімікою, в трудовій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) різнобарв'ям кольорів і відтінків ниток та виготовлених із них (за допомогою них) виробів;</p> <p>▪<i>має елементарні уявлення</i> про професію прялі, прядіння як створення пряжі з волокнистої маси шляхом скручування між собою волокон;</p> <p>▪<i>шляхом експериментально-дослідницької діяльності за допомогою вчителя навчається розрізняти</i> натуральну (вовняну) і синтетичну пряжу: запалена вовняна нитка перетворюється на духмяний попіл, а синтетична – на шматочок</p>	<p>Формування навичок виготовлення аплікацій із ниток.</p> <p>Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення.</p> <p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення понять «сутаж», «тасьма», «муліне», «шпагат», «пряля», відносних прикметників на позначення видів ниток.</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі відносних прикметників (натуральний – синтетичний), якісних прикметників (довгий – короткий, товстий – тонкий, пухнастий –</p>

<p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Баранець Бумц», «Курчатка на лузі», «Котик Пушок», «Живі хмаринки немов би тваринки»; «Ой які красиві ці овечки білі!», «Морська картина» (колективна робота).</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): вовняні, бавовняні, лляні нитки, муліне; ножиці, клей ПВА, пензлики для клею; клейоночки; білий та кольоровий папір, картон; кольорові олівці, фломастери, кулькові ручки, крейдочки, гуашеві фарби, пензлики, підкладна дошка тощо.</p> <p>Поєднання аплікації, ліплення, графічних, живописних і змішаних технік</p>	<p>твердої смоли;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>впізнає на дотик</i> окремі види ниток (товсті вовняні та тонкі шовкові), називає їх; ▪ <i>називає</i> (за допомогою вчителя, з опорою на навідні запитання) окремі види ниток, розповідає про їх призначення; ▪ <i>вміє</i> виконувати аплікації з різаних як нових, так і вже використовуваних ниток (за допомогою вчителя – за навідними запитаннями, план-схемою, алгоритмом, інструкційною картою): <ul style="list-style-type: none"> – планувати сюжет майбутньої роботи; – наносити простим олівцем контур і деталі на аркуш цупкого паперу чи матового картону; – відповідно до задуму та колірної рішення роботи відбирати нитки потрібного кольору, нарізати їх в окремі ємності; – утворювати потрібний перехідний відтінок ниток, змішуючи два кольори (між синім і білим змішаний синьо-білий, наближений до блакитного, колір); – намазувати клеєм потрібну ділянку 	<p>гладенький).</p> <p>Формування лексичної системності дієслів (пести – шити – вишивати – штопати).</p> <p>Розширення знань та уявлень про довкілля, про світ професій.</p> <p>Уточнення категоріально зумовлених лексичних узагальнень дієслів на позначення можливих виконуваних дій із нитками (відрізати, намотувати, приклеювати, шити).</p> <p>Закріплення навичок суфіксального словотворення відносних прикметників від іменників (вовна – вовняний, бавовна – бавовняний, льон – лляний).</p> <p>Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p> <p>Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису;</p>
---	---	--

	<p>та посипати її нитками потрібного кольору, злегка підрівняти до країв контуру;</p> <p>– накривати серветкою, злегка притискуючи долонею;</p> <p>– коментувати свої дії, користуючись по можливості фонетично, лексично та граматично правильним зв'язним мовленням;</p> <p>▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами при виконанні тематичних завдань</p>	<p>усного зв'язного мовлення; мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p> <p>Виховання естетичного смаку, терплячості, дисциплінованості, організованості, колективізму</p>
--	--	--

Тема 2. Поглиблене знайомство з папером під час виконання спостережень, дослідів і практичних робіт (8 год.)

<p>▪Бесіда «Сторінки історії Паперової країни». Роль паперу в житті людини. Експериментальна діяльність як самостійний процес пізнавального пошуку та мовленнєвого розвитку.</p> <p>▪Дослідження будови паперу на дотик та за допомогою обладнання (лупи).</p> <p>▪Розширення змісту поняття «паперові волокна». Визначення напрямку</p>	<p>Учень / учениця:</p> <p>▪ <i>милується, намагається виразити емоційне ставлення</i> (в трудовій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя, мімікою) до виробів, виготовлених з паперу;</p> <p>▪ шляхом експериментальної діяльності (за допомогою вчителя):</p>	<p>Формування навичок експериментально-дослідницької діяльності з метою дослідження будови паперу, його властивостей, напрямку волокон.</p> <p>Формування вмінь слухати та виконувати вербальні інструкції вчителя, виконувати дії за послідовною демонстрацією педагога.</p>
--	--	---

<p>волокон паперу.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Згинання паперу з використанням лінійки та ножиць. Закріплення правил безпечної поведінки з ножицями під час роботи. ▪ Вивчення різних властивостей паперу. <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Клаптикова ковдра» (з рівних рваних квадратних частин паперу); «Обкладинка для записника», «Двоповерховий будинок», «Будка для Рекса» (зігнутий навпіл прямокутник); «Парканчик» (відірвані смужки), «Клоуни Буркотун і Веселун» (смужки-волосся з волокнами різних напрямів).</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): клей ПВА, пензлики для клею; клейоночки; білий та кольоровий папір, картон, ножиці; кольорові олівці, фломастери, кулькові ручки, крейдочки, гуашеві фарби, пензлики, підкладна дошка тощо.</p> <p>Поєднання аплікації, графічних, живописних і змішаних технік</p>	<p>– <i>вивчає будову паперу:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - розглядає папір на світло, звертає увагу на світлі ділянки та згущення; переконується, що це відбувається через нерівномірне розташування волокон паперової маси; - розглядає папір низької якості (обгортковий або пакетний), звертає увагу на механічні домішки; - розглядає обірваний край аркуша паперу на світло чи через лупу, звертає увагу на дрібні волокна на місці обриву; - розриває аркуш, складений навпіл і прогладжений; переконується, що папір легко рветься по прогладженій лінії, бо в цьому місці міцність паперу знизилась, адже волокна від прогладжування прогнулися та частково зламалися; <p>– <i>визначає напрямок волокон паперу:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - згинає аркуш щільного паперу в будь-якому напрямку, переконується, що лінія згину нерівна, зі зламами. Проводить на такому самому аркуші паперу лінію по лінійці тупим кінцем ножиць, згинає аркуш по наміченій лінії та переконується, що папір легко 	<p>Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення.</p> <p>Формування постійної потреби у діяльності, інтересу до праці та результатів власних трудових дій.</p> <p>Формування самостійності, організаційних умінь у навчально-практичній діяльності.</p> <p>Формування лексичної системності дієслів на позначення виконуваних дій з папером (рвати руками, але різати ножицями).</p> <p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення поняття «волокно», збільшуваного скла, що використовується для експериментальної діяльності (лупи).</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі відносних прикметників (мокрый – сухий, білий – кольоровий), якісних прикметників (цупкий – тонкий, широкий – вузький, довгий – короткий, сухий – вологий), дієслів</p>
--	---	--

	<p>та рівно згинається;</p> <p>- відриває кілька смужок паперу згори донизу, повертає аркуш у будь-який бік на 90 градусів і знову відриває кілька смужок згори донизу. Переконається, що в одному випадку вдається відірвати рівні смужки (волокна знаходяться вздовж аркуша), в іншому – ні (лінія відриву нерівна, тобто волокна знаходяться впоперек аркуша);</p> <p>- відрізає дві однакові по довжині та ширині смужки від горизонтальної та вертикальної сторін одного аркуша паперу. Бере обидві смужки за один кінець і піднімає вгору. Переконається, що одна смужка мало прогинається – вона відрізана з боку поздовжнього розташування волокон, інша прогинається сильніше – вона відрізана з боку поперечного напрямку;</p> <p>- проводить мокрим пензлем по краях аркуша паперу. Переконається, що з одного краю папір згортається рівномірно, тобто волокна розташовані вздовж, а з іншого – край аркуша стає хвилястим – волокна розташовані</p>	<p>(згинати – розпрямляти, склеювати – відривати (розривати), прислівників (вгору – вниз, праворуч – ліворуч, вздовж – впоперек).</p> <p>Розширення знань та уявлень про папір, його виготовлення, роль в житті людини, види та властивості.</p> <p>Збагачення дієслівного словника на позначення виконання можливих дій із папером (згинати, м'яти, складати, рвати, розрізати тощо);</p> <p>прикметникового словника на позначення якостей паперу (зігнутий, складений, рваний, м'ятий, розрізаний тощо).</p> <p>Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень відносних прикметників на позначення видів паперу.</p> <p>Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p> <p>Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами.</p> <p>Розвиток зорового, слухового</p>
--	--	--

	<p>впоперек;</p> <ul style="list-style-type: none"> - вирізує з паперу круг, змочує краї мокрим пензлем, переконується, що папір скручується з боку поздовжнього розташування волокон; - <i>вивчає різні властивості паперу:</i> - розрізає аркуш паперу навпіл, одну половину змочує. Переконується, що мокрий папір легко рветься, бо втратив міцність, сухий зберіг її; - крапає по краплині води на промокальний, газетний та альбомний папір. Відслідковує, в якому напрямку всочується вода. Переконується, що вода гірше всочується в папір кращих сортів; - згортає папір в трубочку, перев'язує його і кладе у сухе місце. Через кілька днів знімає зав'язку. Переконується, що папір зберіг надану йому форму, бо знизилася вологість і волокна втратили свою гнучкість; - від кількох парних зразків різного паперу залишає по одному екземпляру на 10 днів у освітленому місці, інші ховає в конверт. Переконується, що за умов визначеного строку папір, залишений на сонці, пожовтів і вицвів 	<p>сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; мисленневих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p> <p>Виховання інтересу до експериментально-дослідницької діяльності.</p> <p>Виховання морально-етичних норм, організованості, охайності, ретельності, дисциплінованості, терплячості</p>
--	---	--

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Розширення знань та уявлень про види паперу (газетний, книжково-журнальний, картографічний, обкладинковий, шпалерний, креслярсько-малювальний). ▪ Картон, його властивості (цупкість, стійкість до впливу вологи та жиру) та застосування (упаковка, іграшки). Види картону: для переплетіння (бурий, жовтий, сірий макулатурний, кольоровий), для виготовлення коробок (бурий деревний, який виготовляється з пропареної деревної маси, досить міцний; білий деревний – дуже ламкий, жовтий солом'яний; макулатурний), квітковий (для виготовлення проїзних квіткових). ▪ Згинання картону та цупкого паперу з використанням лінійки та ножиць. ▪ Виготовлення сюжетних, геометричних і декоративних аплікацій з паперу та картону. ▪ Поняття орнаменту. Ритмічність як основна ознака орнаменту. Основні види орнаменту – геометричний і рослинний (квіти, соняшник, кукурудза, колосся). Особливості розміщення елементів орнаменту на 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ має уявлення та може розповісти про властивості та окремі види паперу та картону (за допомогою вчителя та самостійно); ▪ диференціює папір та картон; площинні та об'ємні, симетричні та несиметричні предмети і їх зображення; ▪ вміє (за допомогою вчителя – за наслідуванням, з опорою на навідні запитання, план-схему, інструкційну картку): <ul style="list-style-type: none"> – згинати цупкий папір і картон: <ul style="list-style-type: none"> - перед тим, як розпочати роботу, перевірити чистоту рук та парти; - покласти аркуш на парту перед собою, взяти лінійку, покласти її на лінію, накреслену вчителем; - притискуючи лінійку ведучою рукою, тупим кінцем ножиць провести по наміченій лінії; - взяти аркуш за куточки, звернені до нього (неї), і зігнути рухом рук від себе; - прогладжувати згин від середини до країв спочатку ребром долоні, а потім гладилкою чи кільцем ножиць; – виконувати сюжетні, геометричні та 	<p>Знайомство з картоном, його властивостями, видами картону; з орнаментом і його видами; поняттям «оригамі».</p> <p>Формування постійної потреби у діяльності, інтересу до праці та результатів власних трудових дій.</p> <p>Формування культури та естетики праці.</p> <p>Формування навичок згинання картону та цупкого паперу з використанням лінійки та ножиць; виготовлення сюжетних, геометричних і декоративних аплікацій з паперу та картону; виготовлення геометричних і рослинних орнаментів; виготовлення паперових об'ємних предметів на основі розгортки квадратної та прямокутної форми; виготовлення простих іграшок у техніці оригамі.</p> <p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення понять «орнамент», «розгортка», «сторона», «кут», «діагональ», «базова форма», «витинанка».</p> <p>Формування лексико-семантичних</p>
---	---	---

<p>смузі та круглій формі.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Поняття розгортки. Розгортки квадратних і прямокутних форм. Правила розмітки на папері та картоні з використанням шаблону та лінійки. Виготовлення паперових об'ємних предметів на основі розгорток квадратної та прямокутної форми. ▪ Елементарне поняття оригамі та базової форми у вигляді трикутника. Виготовлення простих іграшок у техніці оригамі. ▪ Предмети симетричної форми. Поняття витинанки. ▪ Закріплення правил безпечної поведінки та особистої гігієни під час роботи з папером. <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>геометричні аплікації</i>: «Наша ферма», «Краватка для тата»; – <i>сюжетні аплікації</i>: «Лісовий пейзаж», «Ведмежатко прокинулося» (шаблони); – <i>декоративні аплікації</i>: «Святкова скатертина», «Український килимок»; 	<p>декоративні <i>аплікації</i> з паперу і картону з використанням шаблонів і без них;</p> <ul style="list-style-type: none"> – засобом аплікацій <i>створювати різні види орнаменту</i> на смузі та круглій формі з готових геометричних фігур (круг, квадрат) або рослинних елементів, чергуючи їх: <ul style="list-style-type: none"> - рівномірно розкласти елементи орнаменту на площині (смуга: ліворуч, праворуч, посередині, між ними; круг: вгорі, внизу, ліворуч, праворуч, між ними); - відповідно до послідовності розкладання наклеювати елементи орнаменту; – <i>робити розгортки</i> квадратної та прямокутної форми за шаблоном та з використанням лінійки; – <i>згинати папір / картон, розрізати чи робити надрізи</i> по лінії згину, по намічених прямих і кривих лініях, з'єднувати деталі; – <i>виготовляти об'ємні паперові предмети</i> на основі розгорток квадратної та прямокутної форми; – <i>знаходити та називати</i> сторони квадрата (верхню, нижню, праву, 	<p>мовних явищ антонімії на матеріалі якісних прикметників (цупкий – тонкий), прислівників (вгорі – внизу, праворуч – ліворуч, попереду – позаду).</p> <p>Розширення знань та уявлень про види паперу.</p> <p>Вироблення навичок аналізувати трудові завдання.</p> <p>Закріплення навичок орієнтування на аркуші паперу квадратної та прямокутної форми.</p> <p>Вправляння у впізнаванні чорно-білих, контурних, силуетних зображень предметів, зображень в умовах зашумлення та накладання одне на одне.</p> <p>Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення.</p> <p>Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень на позначення геометричних фігур, якісних прикметників на позначення кольору, відносних прикметників на позначення форми предметів.</p> <p>Закріплення вміння співвідносити наочні символи (показ прийомів</p>
---	---	---

<p>– поєднання згинання картону та аплікацій: «Світлофор», «Шафа для іграшок», «Ось поїзд наш їде» (вагончики, колективна робота);</p> <p>– <i>орнаменти</i>: «Вишиванка для Іванка (Марічки)» (геометричний), «Хустинка для бабусі» (рослинний), «Декоративна тарілка» (орнамент на крузі);</p> <p>– <i>об'ємні паперові предмети</i>: «Зайчикова хатка», «Телевізор», «Пірамідка» (з кубиків);</p> <p>– <i>оригамі</i>: «Паперова скляночка», «Чарівна кишенька», «Кораблик-мандрівник»;</p> <p>– <i>витинанки</i>: «Чарівна сніжинка», «Білі зайчики сидять», «Нічний метелик» (на темно-синьому тлі).</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): клей ПВА, пензлики для клею; клейоночки; білий та кольоровий папір, картон; папір для оригамі: щільність 60–80 г/м², оптимальна довжина сторони квадрата – 20–25 см; ножиці, лінійки, кутники; прості, кольорові олівці, фломастери, кулькові ручки, крейдочки, гуашеві фарби, пензлики, підкладна дошка тощо.</p>	<p>ліву), показувати кути та діагоналі;</p> <p>– <i>спостерігати</i> за послідовними діями педагога на дошці (фронтально) чи на столі (індивідуально), <i>запам'ятовувати</i> прийоми та способи складання паперу під час виготовлення виробів у техніці оригамі, поетапно <i>наслідувати</i> їх;</p> <p>– ретельно <i>накладати кути і сторони</i> під час складання, <i>прогладжувати лінії згину</i> спочатку рукою, а потім гладилкою;</p> <p>– <i>робити квадратну заготовку</i> кількома способами:</p> <p>- загинати нижній кут вертикально розташованого прямокутника до сторони, відрізати зайву частину;</p> <p>- оперувати з двома однаковими прямокутниками: повертати один і прикладати його короткою стороною до іншого; згинати прямокутник по прикладеній стороні; відрізати зігнуту смужку;</p> <p>– <i>виготовляти базову форму</i> у вигляді трикутника, розташовуючи квадрат кутом догори та згинаючи його рухом рук від себе;</p> <p>– від початку до кінця <i>відтворити</i></p>	<p>складання) зі словесними (коментування дій) та переводити їх значення у практичну діяльність (самостійне виконання).</p> <p>Закріплення вміння вживати прийменники (над, під, між).</p> <p>Удосконалення складової структури слів шляхом відпрацювання ритмічних елементів різної складності та добору рим.</p> <p>Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p> <p>Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; конструктивного мислення, мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного</p>
--	--	---

<p>Поєднання аплікації, графічних, живописних і змішаних технік</p>	<p><i>послідовність</i> виготовлення виробу; – <i>виокремлювати</i> серед предметів ті, які мають симетричну форму, та <i>називати</i> їх; – <i>робити витинанки</i>, вирізуючи зі згорнутого вдвічі паперу зображення симетричних або парних предметів; – <i>порівнювати</i> власний виріб зі зразком; – <i>коментувати</i> свої дії, користуючись по можливості фонетично, лексично та граматично правильним зв'язним мовленням; ■ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами при виконанні тематичних завдань</p>	<p>прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук. Виховання інтересу до роботи з папером та картоном. Виховання чуття кольору та ритму, морально-етичних норм, організованості, охайності, ретельності, дисциплінованості, терплячості. Виховання культури праці, естетичного смаку, бажання зробити приємне рідним</p>
---	--	---

Узагальнення (1 год.)

Тема 3. Пластичні площинні форми та способи їх виготовлення (7 год.)

<p>■ Бесіда «Пластилін-художник». Пластилін як незвичний матеріал для створення живописних картин. ■ Поняття композиції. Втілення площинних предметних зображень та сюжетних композицій із</p>	<p>Учень / учениця: ■ <i>милується, намагається виразити емоційне ставлення</i> (мімікою, в трудовій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) до картин і виробів, виготовлених із</p>	<p>Формування уявлень про пластилін як незвичний матеріал для створення живописних картин. Формування навичок виготовлення площинних предметних зображень та сюжетних композицій, аплікацій із</p>
---	---	---

<p>використанням пластичних матеріалів.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪Виготовлення предметних і сюжетних аплікацій із пластиліну. ▪Правила особистої гігієни під час роботи з глиною та пластиліном. <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Осінній вітерець», «Снігуронька танцює», «Квітки-сердечки» (фантазії), «Курочка Ряба», «Колобок на віконці», «Мишенятко-моряк», «Золота рибка», «Кицьки на віконці», «Квітка-семицвітка», «Сова – мудра голова», «Ходить сон коло вікон».</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): глина, пластилін, стеки; білий та кольоровий папір, картон; прості, кольорові олівці, фломастери, кулькові ручки, крейдочки, гуашеві фарби, пензлики, підкладна дошка тощо.</p> <p>Поєднання ліплення, малювання, графічних, живописних і змішаних технік</p>	<p>пластиліну;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪<i>вміє</i> (за допомогою вчителя та самостійно): <ul style="list-style-type: none"> – наносити на цупкий папір чи картон контур та деталі предмета (-ів); – вибирати потрібний колір пластиліну чи утворювати його шляхом змішування кількох кольорів (жовтий + червоний = оранжевий); – відокремлювати від шматка невелику кількість пластиліну та розмазувати його тонким шаром вказівним пальцем ведучої руки, не виходячи за контур; – виготовляти предметні зображення, виконувати сюжетні композиції із використанням пластичних матеріалів; – виготовляти аплікацію з пластиліну шляхом виготовлення окремих деталей ліплення та примазування їх до аркуша; – скручувати джгутики з пластиліну, наносити їх на розмічену заготовку; – заповнивши площу аркуша тонким шаром глини чи пластиліну, за допомогою стеки продряпувати контур та деталі предмета (-ів) (шерсть у тварин, пір'я у птахів тощо); 	<p>використанням пластичних матеріалів.</p> <p>Формування лексичної системності для удосконалення навичок гармонійного поєднання кольорів для створення яскравих художніх образів.</p> <p>Закріплення поняття композиції.</p> <p>Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p> <p>Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; конструктивного мислення, мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному,</p>
--	---	--

	<p>– коментувати свої дії, користуючись по можливості фонетично, лексично та граматично правильним зв'язним мовленням;</p> <p>▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами при виконанні тематичних завдань</p>	<p>лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p> <p>Виховання інтересу до трудової діяльності.</p> <p>Виховання морально-етичних норм, організованості, охайності, ретельності, дисциплінованості</p>
<i>Узагальнення (1 год.)</i>		
<i>Тема 4. Виготовлення композицій із природних матеріалів (7 год.)</i>		
<p>▪ Бесіда «Цей чарівний неповторний світ». Краса і багатоплановість природи, багатство рослинного світу.</p> <p>▪ Природні матеріали рослинного походження.</p> <p>▪ Поняття композиції. Особливості виготовлення площинних та об'ємних композиційних сюжетів з природних матеріалів. Закріплення правил безпечної поведінки та особистої гігієни на уроках.</p> <p>▪ Виготовлення площинних композицій. Складання контуру композиції за допомогою ажурних рослин (зонтичні, папороть) з метою</p>	<p>Учень / учениця:</p> <p>▪ <i>милується, намагається виразити емоційне ставлення</i> (мімікою, в трудовій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) до краси та багатства навколишнього світу, комбінованих виробів та з природних матеріалів;</p> <p>▪ <i>має уявлення</i> про:</p> <p>– композицію, особливості її побудови;</p> <p>– крихкість висушених природних матеріалів (пелюстки квітів, листя, трава);</p> <p>▪ <i>диференціює</i> предметні та сюжетні</p>	<p>Формування навичок виготовлення площинних та об'ємних композицій із використанням природних матеріалів.</p> <p>Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення.</p> <p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення поняття «композиція».</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі якісних прикметників (площинний –</p>

<p>надання аплікації легкості. Розміщення центральних елементів композиції. Заповнення внутрішньої частини картини шляхом розкладання рослин від країв до центру з утворенням «луски» (нижня частина кожної рослини прикривається верхньою частиною наступної).</p> <p>▪ Комбінування різних матеріалів з метою створення яскравих художніх образів.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):</p> <p>«Морква для зайчика», «Пливи, пливи, кораблику», «Барвистий метелик», «Букет для матусі» (предметна аплікація); «Осінній ліс», «На лісовій галявині», «Грибна сімейка» (сюжетна аплікація); «Виноградне гроно» (шапочки жолудів), «Квіти у вазі» (пір'я, трава), «Віслючок Іа» (жолуді, насіння ясена, палички) (об'ємна композиція) (індивідуальна робота); «Лісовик-чарівник», «Двоє жадібних ведмежат» (реп'яхи) (об'ємна композиція) (парна робота); «Хлюпочуться качаточка» (закриті соснові шишки, жолуді), «Отара на</p>	<p>аплікації;</p> <p>▪ <i>прогнозує</i>, які природні матеріали краще підійдуть до виготовлення тих чи інших деталей об'ємного виробу (гілочки – кінцівки, жолудь – голова, шишка – тулуб);</p> <p>▪ <i>вміє</i>:</p> <p>– визначати та називати, з яких матеріалів виготовлений той чи інший виріб;</p> <p>– аналізувати зразок виробу, розповідати про його складові (за допомогою вчителя та самостійно);</p> <p>– самостійно добирати та називати, які матеріали та інструменти знадобляться для практичного втілення задуму;</p> <p>– складати контур композиції – розкладає елементи, що обрамляють картину;</p> <p>– заповнювати внутрішню частину картини, викладаючи засушені рослини від країв до центру;</p> <p>– спочатку викладати засушені рослини і тільки після того, як робота сподобається, приклеювати їх;</p> <p>– обережно, щоб не поламати засушену рослину, покласти її собі на</p>	<p>об'ємний, крихкий – міцний, товстий – тонкий, вузький – широкий), прислівників (ближче – далі, високо – низько, праворуч – ліворуч, вгорі – внизу) на імпресивному та експресивному рівні.</p> <p>Формування лексичної системності з метою гармонійного добору природних матеріалів під час створення площинних та об'ємних композицій.</p> <p>Формування самостійності, організаційних умінь у навчально-практичній діяльності.</p> <p>Розширення знань та уявлень про природу України, рідного краю.</p> <p>Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення назв природних матеріалів.</p> <p>Закріплення вміння орієнтуватися на аркуші паперу.</p> <p>Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p> <p>Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та</p>
---	--	---

<p>пасовиську» (відкриті соснові шишки, жолуді), «Пінгвіни на крижині» (ялинові шишки, жолуді) (об'ємна композиція) (колективна робота).</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): манка, рис, гречка, пшоно, овес, горох, квасоля, боби, кукурудза; макаронні вироби; сіль; пісок; вата; засушене листя, трава, пелюстки квітів, хвоя, гілочки, реп'яхи, волоські горіхи, шишки хвойних дерев, жолуді; насіння дерев і квітів; пір'я; черепашки, камінці; клей ПВА, пензлики для клею; клейоночки; білий та кольоровий папір, картон; пластилін, стеки; кольорові олівці, фломастери, кулькові ручки, крейдочки, гуашеві фарби, пензлики, підкладна дошка тощо.</p> <p>Поєднання аплікації, ліплення, графічних, живописних і змішаних технік</p>	<p>долоню зворотною стороною догори, промазати крапельками клею по краях, перевернути та покласти на фон;</p> <p>– з опорою на зразок, навідні запитання вчителя, план-схему, інструкційну картку виготовляти площинні предметні та сюжетні аплікації, об'ємні композиції, з'єднуючи деталі клеєм та / чи пластиліном;</p> <p>– висушувати аплікації з засушених рослин під невеличким пресом;</p> <p>– готувати пластилінову основу для виготовлення об'ємних композицій;</p> <p>– коментувати свої дії, користуючись по можливості фонетично, лексично та граматично правильним зв'язним мовленням;</p> <p>▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами при виконанні тематичних завдань</p>	<p>інструментами.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p> <p>Виховання любові та бережливого ставлення до природи.</p> <p>Виховання колективізму, морально-етичних норм, організованості, охайності, ретельності, дисциплінованості, терплячості</p>
<p><i>Узагальнення (1 год.)</i></p>		

Тема 5. Формування навичок самообслуговування як засіб соціалізації особистості (5 год.)

<p>▪Бесіда «Хочу вміти все робити». Вироблення навичок самообслуговування.</p> <p>▪Посуд, види посуду (столовий, чайний, кухонний). Сервірування столу. Правила користування столовими приборами. Культура харчування та поведінки за столом.</p> <p>▪Одяг, взуття, головні убори, їх сезонність. Правила догляду за одягом і взуттям.</p> <p>▪Знайомство з професією закрійника та швачки. Робочі інструменти та матеріали, послідовність дій під час шиття.</p> <p>▪Гудзики, їх види за призначенням (для білизни, верхнього одягу), матеріалом (пластмаса, дерево, метал), розміром (великі, маленькі), кольором, кількістю отворів (2 чи 4). Прийоми пришивання гудзиків.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «В гості до...», «Ми чекаємо гостей» (сервірування столу); «В мене чисті черевички», «Одяг любить чистоту» (догляд за одягом і взуттям); «Підбери гудзик до тканини»,</p>	<p>Учень / учениця:</p> <p>▪<i>розглядає</i> сюжетні картинки із зображенням дітей, які по-різному виглядають та поводять себе в різноманітних ситуаціях, <i>намагається виразити емоційне ставлення</i> (мімікою та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) до відповідності їх зовнішнього вигляду та обставин поведінки;</p> <p>▪<i>диференціює</i> жіночий і чоловічий одяг;</p> <p>▪<i>визначає</i>, де гудзик пришитий неправильно (нитка проходить через край вправо та вліво від дірочок), а де – правильно (нитка наче утворює місточок між дірочками);</p> <p>▪<i>має уявлення</i> про: – відповідність прийому їжі певній частині доби (ранок – сніданок, день – обід, вечір – вечеря); – види посуду, його призначення, матеріал, з якого він виготовлений, способи догляду за ним; – сезонність одягу, головних уборів та взуття, їх призначення, способи догляду за ними;</p>	<p>Формування навичок сервірування столу, догляду за одягом і взуттям, пришивання гудзиків.</p> <p>Формування видо-родових понять «одяг», «взуття», «головні убори», «посуд». Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення понять «сервірування», «меню», «закрійник».</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі якісних (великий – маленький, темний – світлий) та відносних (зимовий – літній, круглий – квадратний) прикметників.</p> <p>Формування лексичної системності іменників (вухо зайця, але вушко голки), дієслів (шити – зашити – пришити).</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ багатозначності (вушко – людей, тварин, голки, гудзика).</p> <p>Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень на матеріалі іменників на позначення назв посуду, одягу, головних уборів, взуття, пір року, частин доби, матеріалу, з яких</p>
---	--	--

<p>«Приший гудзик», «Веселий поїзд» (колеса – гудзики).</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): гудзики, нитки, голки, подушечка для голок, ножиці, клаптики тканини тощо.</p>	<p>– професії закрійника та швачки, особливості їх роботи;</p> <p>– види та прийоми пришивання гудзиків;</p> <p>■ <i>знає</i>:</p> <p>– послідовність одягання та роздягання;</p> <p>– постійне місцезнаходження кожного предмета в шафі;</p> <p>– особливості пришивання плоских гудзиків і гудзиків з вушком;</p> <p>■ <i>вміє</i>:</p> <p>– сервірувати стіл; акуратно складати одяг, застібати та розстібати гудзики, блискавку, зав'язувати шнурки, шапку;</p> <p>– прошивати гудзик один раз ниткою та підкладати під нитку сірник без сірникової голівки; прошивати кілька разів; обмотувати нитки між тканиною та гудзиком, щоб утворився невеличкий проміжок, а також менше рвалися нитки; витягувати голку з ниткою на протилежну сторону та закріплювати нитку вузликом;</p> <p>– пришивати гудзики з чотирма отворами різними способами: паралельними стібками, хрестом чи</p>	<p>виготовлені гудзики, відносних прикметників на позначення сезонності одягу та взуття, форми гудзиків, якісних прикметників на позначення розміру, кольору гудзиків.</p> <p>Закріплення навичок словотворення суфіксальним способом відносних прикметників від іменників на позначення пори року (весна – весняний, осінь – осінній), матеріалу (пластмаса – пластмасовий, метал – металевий).</p> <p>Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами.</p> <p>Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові</p>
---	--	--

	<p>фігурно (квадратик, лапка, «пісковий годинник»);</p> <p>– коментувати свої дії, користуючись по можливості фонетично, лексично та граматично правильним зв'язним мовленням;</p> <p>▪ <i>дотримується</i> правил:</p> <p>– користування столовими приборами, поведінки за столом;</p> <p>– бережливого ставлення до одягу і взуття, догляду за ним;</p> <p>– безпечного користування інструментами</p>	<p>зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p> <p>Виховання бажання навчитися самостійно сервірувати стіл, пришивати гудзики.</p> <p>Виховання організованості, охайності</p>
<i>Узагальнення (1 год.)</i>		

Показниками сформованості галузевої компетентності учнів другого класу загальноосвітньої чи спеціальної школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення з предмету «Трудове навчання» на кінець навчального року виступають:

1. Розуміння змісту навчального матеріалу (психомовленнєвий компонент):

– емоційне ставлення (його невербальне та вербальне вираження) до навколишнього світу, виробів із різних матеріалів;

– розуміння поняття композиції та опанування нею як засобом художньої виразності;

– усвідомлення симетрії як найпростішого композиційного засобу організації площини;

– акцентування уваги на фонетичній, лексичній, граматичній, змістовій правильності побудови речень;

– самостійна організація робочого місця, його прибирання після завершення роботи;

– виконання правил роботи з робочими інструментами та матеріалами.

2. Засвоєння знань, формування умінь і навичок (психомовленнєвий компонент):

– уявлення про композиційні засоби досягнення виразності створеного образу; використання стилізації та ритму як засобів створення орнаменту; пластилін як незвичний матеріал для створення живописних картин;

– знання властивостей та окремих видів паперу і картону;

– вміння фонетично, лексично, стилістично правильно вживати спеціальну термінологію;

– потреба в досягненні якісних результатів за допомогою використання адекватних засобів виразності.

3. Застосування набутих знань, умінь і навичок у практичній трудовій діяльності (операційно-технологічний компонент):

– навички експериментально-дослідницької діяльності;

– виконання аплікацій з різаних ниток, паперу та картону, пластиліну;

– згинання картону та цупкого паперу з використанням лінійки та ножиць;

– виготовлення орнаментів, паперових об'ємних предметів на основі розгорток квадратної та прямокутної форми, оригамі, витинанок;

– втілення площинних предметних зображень та сюжетних композицій із використанням пластичних матеріалів;

– досягнення композиційної рівноваги шляхом розташування на площині великих і малих елементів;

– достатня колористична та композиційна виразність роботи;

- сервірування столу відповідно до складеного меню;
 - пришивання гудзиків;
 - супровід виконання роботи орфоепічно, лексично, граматично правильним монологічним мовленням;
 - контролювання правильності виготовлення виробу шляхом порівняння результату з натурою чи зразком;
 - перенос умінь, що здобуваються у процесі навчання, в повсякденне життя.
- Слід зазначити, що представлені показники можуть варіюватися в залежності від механізмів виникнення та прояву мовленнєвих порушень школярів і з опорою на найбільш збережені компоненти мовленнєвої та пізнавальної діяльності.

3 клас

Наші руки працюватимуть

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
<i>Тема 1. Використання пластичних матеріалів при виготовленні об'ємних виробів (6 год.)</i>		
<p>▪Бесіда «Ліпні прикраси житла». Розгляд та милування красою рельєфів і барельєфів.</p> <p>▪Поняття рельєфу та барельєфу. Способи виготовлення барельєфних форм.</p> <p>▪Виготовлення об'ємних сюжетних композицій.</p> <p>▪Комбінування природних і пластичних матеріалів. Виховання самостійності та креативності.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):</p> <p>– <i>барельєф</i>: «Щедрий урожай», «Святкові гірлянди», «Квітуча галявина»;</p> <p>– <i>об'ємні сюжетні композиції</i>: «Ми поїдемо на оленях», «Зимові розваги», «На арені цирку»;</p>	<p>Учень / учениця:</p> <p>▪<i>милується та виражає</i> (мімікою, в трудовій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя та самостійно) <i>емоційне ставлення</i> до краси архітектурних споруд, внутрішнього інтер'єру з ліпним оздобленням;</p> <p>▪<i>має уявлення та диференціює</i> рельєф і барельєф;</p> <p>▪<i>вміє</i> (за допомогою вчителя та самостійно):</p> <p>– використовуючи пластичний матеріал, створювати барельєфи кількома способами (скульптурним, нанесенням окремих елементів на площину):</p> <p>- наносити малюнок; способом нанесення пластиліну (глини) на контур досягати випуклості</p>	<p>Формування навичок створення барельєфів, об'ємних сюжетних композицій із пластичних матеріалів.</p> <p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення рельєфу та барельєфу.</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі якісних прикметників (товстий – тонкий), відносних прикметників (об'ємний – площинний).</p> <p>Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами.</p> <p>Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p>

<p>– комбінування природних і пластичних матеріалів: «Осінній букет» (насіння ясена), «Сонячний соняшник» (кавунове насіння, крилатки клена), «Іжачок Колючка» (соснові голки або насіння соняшника).</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): глина, пластилін, стеки; гуашеві фарби, пензлики, підкладна дошка тощо.</p> <p>Поєднання ліплення, графічних, живописних і змішаних технік</p>	<p>зображення; завершувати зображення за допомогою стеки;</p> <p>- поверхню аркуша чи дощечки покривати товстим шаром глини; зрізати надлишки глини, формуючи випукле зображення;</p> <p>– створювати об’ємні сюжетні композиції;</p> <p>– продумувати та реалізовувати творчий задум щодо виконання комбінованих робіт із природних і пластичних матеріалів;</p> <p>– коментувати свої дії, розповідати про свій виріб, користуючись по можливості фонетично, лексично та граматично правильним зв’язним мовленням;</p> <p>▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами</p>	<p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам’яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв’язного мовлення; конструктивного мислення, мисленневих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв’язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p> <p>Виховання морально-етичних норм, посидючості, організованості, охайності, ретельності, дисциплінованості</p>
<p><i>Узагальнення (1 год.)</i></p>		

Тема 2. Тканини та волокнисті матеріали як засіб виготовлення аплікацій та іграшок (7 год.)

▪ Бесіда «Бавовник, льон і вовна – наші друзі та помічники». Виготовлення текстильною промисловістю тканин, стрічок, тасьми, ниток, сутажу із різних волокон. Виготовлення з бавовняних волокон побутової, білизняної, технічної тканини. Льон – цінна сировина для отримання цупких та м'яких тканин. Вовняна пряжа та нитки для виготовлення трикотажу та кашеміру, мохеру.

▪ Поняття текстильних волокон. Натуральні та хімічні текстильні волокна. Окремі властивості текстильних волокон і ниток (товщина, звивистість).

▪ Тканина. Види тканин (бавовняні, лляні, шовкові, вовняні, віскозні) та їх особливості.

▪ Закріплення правил безпечної поведінки та особистої гігієни.

Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):

– аплікації з ниток: «Котик», «Ведмежа», «Сонечко»;

– іграшки з помпонів: «Капітошка»,

Учень / учениця:

▪ *милується та виражає* (мімікою, в трудовій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя та самотійно) *емоційне ставлення* до краси одягу, іграшок, виготовлених із тканини;

▪ *має елементарне уявлення* про текстильні волокна, їх властивості; тканини, їх види; про речі, які виготовляються із різних тканин;

▪ *шляхом експериментальної діяльності* простежує процес отримання ниток: бере невеличкий шматок вати, повільно витягує з нього волокна та добре скручує їх між великим і вказівним пальцями, отримуючи досить цупку нитку;

▪ *вміє* (за допомогою вчителя – з опорою на зразок, навідні запитання, схему, інструкційну картку):

– *виготовляти аплікації з ниток:*

- намазувати ділянку (круг, квадрат чи трикутник) клеєм ПВА;

- викладати товсту нитку по контуру фігури, починаючи з центру;

- наклеювати утворені фігури на

Формування елементарних знань та уявлень про текстильну промисловість, текстильні волокна та тканини.

Формування вміння виготовляти іграшки, аплікації з ниток та тканини.

Формування здатності до активного засвоєння технічно-практичного досвіду, експериментування.

Формування інтонаційно правильного зв'язного мовлення.

Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення тканин.

Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі якісних прикметників (великий – маленький, довгий – короткий).

Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення назв геометричних фігур, матеріалів для оздоблення виробів із тканини (стрічка, тасьма, сутаж).

Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення.

Закріплення навичок безпечно

<p>«Пташечка», «Мишка», «Сніговичок»; – <i>аплікації з тканини</i>: «Веселий Буратіно», «Мухомор» (предметна), «Чудова квіточка» (декоративна).</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): нитки різних видів, шматочки тканини, ножиці, клей ПВА; білий та кольоровий папір, картон; гуашеві фарби, пензлики, підкладна дошка тощо.</p> <p>Поєднання аплікації, графічних, живописних та змішаних технік</p>	<p>площину, формуючи зображення тваринок;</p> <p>– <i>виготовляти іграшки з ниток</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - за нанесеним контуром вирізувати з картону два однакових кружечка (від його діаметру залежить розмір помпону), всередині яких зробити отвір; - покласти один кружечок на інший та обмотувати їх ниткою до тих пір, поки не заповниться увесь отвір; - розрізати нитки по краях круга; - між двома картонними кільцями щільно промотати кілька разів і зав'язати середину помпона; - акуратно розрізати картонні кільця та зняти їх, отримавши помпон; <p>– <i>виготовляти аплікації з використанням тканини</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - накладати на тканину шаблон, обводити його (візерунки переводити на тканину через копіювальний папір); - розміщуючи на тканині зображення, слідкувати, щоб напрямок волокон тканини та деталей співпадали; - почергово приклеювати потрібні деталі клеєм ПВА, намазуючи місце приклеювання; 	<p>користування матеріалами та інструментами.</p> <p>Закріплення вміння узгоджувати іменники з відносними прикметниками у роді, числі та відмінку.</p> <p>Активізація мовленнєвої та пізнавальної діяльності.</p> <p>Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; конструктивного мислення, мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі;</p>
---	---	---

	<p>– коментувати свої дії, розповідати про свій виріб, користуючись по можливості фонетично, лексично та граматично правильним зв'язним мовленням;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами 	<p>просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p> <p>Виховання морально-етичних норм, посидючості, організованості, охайності, ретельності, дисциплінованості</p>
<i>Узагальнення (1 год.)</i>		
<i>Тема 3. Декорування виробів із застосуванням різних матеріалів (8 год.)</i>		
<p>~ 60 ~</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Бесіда «Прикрась свій дім». Спорідненість та гармонія кольорів і форм. ▪ Поняття декору. Виготовлення виробів для прикрашання приміщень. ▪ Тонкий м'який, але пружний дріт в поліхлорвініловій оболонці як гнучкий матеріал для виготовлення різноманітних фігур. Властивості дроту (міцний, всередині металевий, зверху гладенький, різнокольоровий, блискучий, гарно вигинається, ріжеться ножицями). Особливості вигинання та скручування дроту. ▪ Бісер як маленькі декоративні намистинки. Елементарні прийоми бісероплетіння. 	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>милується та виражає</i> (мімікою, в трудовій діяльності та мовленнєвими засобами) <i>емоційне ставлення</i> до краси декорованих приміщень; ▪ <i>прагне</i> прикрашати приміщення виробами, створеними власними руками; ▪ <i>має елементарні уявлення</i> про декор, бісероплетіння, писанкарство; ▪ <i>аналізує</i> малюнки, на яких зображені вироби з дроту, самі вироби; ▪ <i>знає та називає</i> (за допомогою вчителя та самостійно) властивості дроту; ▪ <i>впізнає</i> мозаїчні роботи серед інших виробів; 	<p>Формування елементарних знань та уявлень про декорування виробів із застосуванням різних матеріалів.</p> <p>Формування навичок виготовлення іграшок з дроту, виробів із бісеру, створення писанок способом декорування яєць аплікацією, складання серветок оригінальним способом.</p> <p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення понять «декор», «бісероплетіння», «мозаїка», «писанкарство».</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі якісних прикметників (тонкий –</p>

<p>▪ Поняття мозаїки. Виготовлення мозаїки із природних (ячна шкаралупа, насіння, горох) і штучних матеріалів.</p> <p>▪ Писанка як один із символів України. Створення писанки способом декорування яєць аплікацією.</p> <p>▪ Сервірування святкового столу. Складання серветок різними способами.</p> <p>▪ Правила безпечної поведінки та особистої гігієни.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):</p> <p>– <i>іграшки з дроту</i>: «Весела жабка», «Горобчик Чив», «Веселі клоуни» (спіраль), «Кошеня Нявчик», «Равлик», «Чарівні чоловічки» (вигинання та скручування);</p> <p>– <i>роботи з бісеру</i>: «Диво-доріжки», «Красивий браслет», «Гарний метелик», «Чарівна квіточка»;</p> <p>– <i>мозаїка з природних і штучних матеріалів</i>: «Незвичний килимок», «Вправні пальчики», «Мої фантазії»;</p> <p>– <i>створення писанок</i>: «Уже недалечко Великодне яечко», «Готуємося до Великодня», «Великодній кошик»</p>	<p>▪ <i>вміє</i> (за допомогою вчителя – з опорою на зразок, навідні запитання, план-схему, інструкційну картку, чи самотійно):</p> <p>– <i>виготовляти іграшки з дроту</i>:</p> <p>- у вигляді спіралі: на тонку паличку намотувати дріт, потім знімати. Вирізувати два однакові круги, вклеюючи між ними кінець дроту (голова). Прикріплювати до тулуба два коротких (руки) та довгих (ноги / лапи) відрізки дроту;</p> <p>- силуети людей, тварин, птахів технікою вигинання та скручування;</p> <p>– <i>виконувати роботи з бісеру</i>, нанижуючи деталі на дріт або нитку;</p> <p>– <i>робити мозаїку з природних і штучних матеріалів</i>:</p> <p>- наносити на цупкий аркуш контур і деталі майбутньої мозаїки;</p> <p>- продумувати та готувати необхідні матеріали;</p> <p>- почергово намазувати ділянки клеєм і посипати (викладати) їх певним матеріалом;</p> <p>– <i>створювати писанки</i> способом декорування яєць аплікацією;</p> <p>– <i>сервірувати стіл</i>; складати серветки</p>	<p>товстий, м'який – твердий, гладенький – шорсткий).</p> <p>Формування лексичної системності дієслів (згинати – вигинати, насипати – викладати, вигинати – скручувати).</p> <p>Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення.</p> <p>Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами.</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; конструктивного мислення, мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та</p>
---	--	--

<p>(яйця); – <i>сервірування столу</i>: «Свято. Гості на порозі»; «Вітрила», «Свічка» (складання серветок). Матеріали та техніки виконання (на вибір): дріт, ножиці; бісер; клей ПВА; білий та кольоровий папір, картон, паперові серветки; нитки; гуашеві фарби, пензлики, підкладна дошка тощо. Поєднання аплікації, графічних, живописних і змішаних технік</p>	<p>оригінальним способом; – <i>коментувати</i> свої дії, <i>розповідати</i> про свій виріб, користуючись по можливості фонетично, лексично та граматично правильним зв'язним мовленням; ▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами</p>	<p>граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук. Виховання морально-етичних норм, посидючості, організованості, охайності, ретельності, дисциплінованості. Виховання бажання прикрашати приміщення виробами, створеними власними руками</p>
---	---	--

Узагальнення (1 год.)

Тема 4. Різноманітні види паперового рукоділля (10 год.)

<p>▪ <i>Бесіда</i> «Паперові фантазії». Можливості паперу при створенні креативних художніх образів. ▪ <i>Витинанка</i> як стародавній вид українського народного декоративного мистецтва. Ажурне вирізування витинанок. ▪ <i>Поняття торцювання</i> як одного з видів паперового рукоділля. Об'ємний елемент торцювання –</p>	<p>Учень / учениця: ▪ <i>милується та виражає</i> (мімікою, в трудовій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя та самостійно) <i>емоційне ставлення</i> до краси виробів із паперу, витинанок майстрів України; ▪ <i>диференціює</i> витинанку, торцювання, квілінг серед інших виробів із паперу;</p>	<p>Формування навичок створення зображень за допомогою об'ємних елементів з паперу (торцювання); виготовлення робіт у техніках квілінгу, оригамі. Формування категоріально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення понять «торцювання», «торцівка». Формування лексичної системності</p>
--	--	---

<p>торцівка – стислий у вигляді конуса шматочок м'якого паперу.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Виготовлення робіт методом контурного та суцільного торцювання. ▪ Техніка квілінгу як мистецтва виготовлення площинних чи об'ємних композицій зі скручених у спіральки довгих та вузьких смужок паперу. Інструмент для квілінгу у вигляді «виделочки» з дерев'яною (пластиковою чи металевою) ручкою. Виконання найпростіших робіт у цій техніці. ▪ Виготовлення об'ємних паперових іграшок у техніці оригамі. ▪ Закріплення правил безпечної поведінки та особистої гігієни. <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>витинанки</i>: «Журавлики, журавлі, не великі, не малі», «Мереживна серветка», «Квіти в горщику»; – <i>торцювання</i>: «Кавун», «Сніговик», «Гілочка мімози», «Соняшник»; – <i>квілінг</i>: «Легкокрилий метелик», «Сонячні квіти», «Курчатко Пік»; – <i>оригамі</i>: «Повітряний змій», 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>вміє</i> (з опорою на зразок, план-схему, навідні запитання вчителя): <ul style="list-style-type: none"> – <i>виготовляти витинанку</i> шляхом складання аркуша паперу навпіл, нанесення контуру половини зображення та ажурного вирізування; – <i>робити торцювання</i>: <ul style="list-style-type: none"> - нарізати квадратики (1×1 см) з гофрованого паперу або паперових серветок; - зображувати візерунок на площині аркуша цупкого паперу чи картону; - ставити на паперовий квадратик тупий кінець (торець) стержня; - зминати папір і прокочувати стержень між пальцями; - приклеювати торцівку до заготовки; - виймати стержень; – <i>виготовляти елементарні вироби у техніці квілінгу</i>: вставляти у «виделочку» смужку паперу, поступово закручувати її, повертаючи ручку; – <i>виготовляти об'ємні паперові іграшки у техніці оригамі</i>; – <i>коментувати</i> свої дії, <i>розповідати</i> про свій виріб, користуючись по можливості фонетично, лексично та 	<p>дієслів (скручувати – згинати – складати).</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі дієслів (вставляти – виймати).</p> <p>Закріплення навичок виготовлення витинанок.</p> <p>Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами.</p> <p>Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; конструктивного мислення, мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового</p>
---	---	--

<p>«Прекрасний лебідь», «Котик Мурчик», «Солонка».</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): білий та кольоровий звичайний, гофрований папір, паперові серветки, папір для квілінгу, картон, ножиці, клей ПВА; прості, кольорові олівці, фломастери, кулькові ручки, крейдочки, гуашеві фарби, пензлики, підкладна дошка, стержні тощо.</p> <p>Поєднання графічних, живописних і змішаних технік</p>	<p>граматично правильним зв'язним мовленням;</p> <p>▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами</p>	<p>контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p> <p>Виховання естетичного смаку, чуття кольору.</p> <p>Виховання морально-етичних норм, посидючості, організованості, охайності, ретельності, дисциплінованості, вміння доводити розпочату справу до кінця</p>
<p><i>Узагальнення (1 год.)</i></p>		

Показниками сформованості галузевої компетентності учнів третього класу загальноосвітньої чи спеціальної школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення з предмету «Трудове навчання» на кінець навчального року виступають:

1. Розуміння змісту навчального матеріалу (психомовленнєвий компонент):

- відчуття прекрасного у навколишній дійсності, предметному світі, výroбах трудової діяльності;
- прояв допитливості, бажання вчитися;
- розрізнення та називання особливостей будови тіла звірів, птахів, комах;
- встановлення логічних зв'язків між явищами та об'єктами;
- прагнення контролювати фонетичну, лексичну, стилістичну та змістову правильність власного мовлення під час розповідей про виготовлений виріб.

2. Засвоєння знань, формування умінь і навичок (психомовленнєвий компонент):

- уявлення про рельєф і барельєф; текстильні волокна, їх властивості; тканини, їх види; декор, бісероплетіння, писанкарство;
- диференціювання витинанки, торцювання, квілінгу серед інших виробів із паперу;
- пояснення особистісного ставлення до побаченого виробу;
- формулювання задуму, планування майбутньої роботи, коментування творчого процесу, складання розповіді за виготовленим виробом;
- оцінювання результатів власної діяльності та ровесників.

3. Застосування набутих знань, умінь і навичок у практичній трудовій діяльності (операційно-технологічний компонент):

- свідомий вибір колірної рішення;
- створення барельєфу різними способами; писанок способом декорування яєць аплікацією;
- виготовлення об'ємних сюжетних композицій; витинанок, аплікацій із ниток, з використанням тканини; іграшок з ниток, дроту, об'ємних паперових іграшок у техніці оригамі; робіт з бісеру; мозаїки з природних і штучних матеріалів; виробів у техніці торцювання, квілінгу;
- передача святкового настрою за допомогою кольору та декору при виготовленні виробів;
- достатня значеннева виразність створеного художнього образу;
- опанування різними техніками виконання, узагальненими способами творчих дій у різних видах трудової діяльності;
- відповідність роботи елементарним трудовим та естетичним вимогам;
- контролювання правильності виготовлення виробу шляхом порівняння результату з натурою чи зразком;
- застосування умінь, що здобуваються у процесі навчання, в повсякденному житті.

Слід зазначити, що представлені показники можуть варіюватися в залежності від механізмів виникнення та прояву мовленнєвих порушень школярів і з опорою на найбільш збережені компоненти мовленнєвої та пізнавальної діяльності.

4 клас

В країні Майстрів

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
<i>Тема 1. Трансформація форми як засіб створення пластичного образу (6 год.)</i>		
<p>▪Бесіда «В гостях у казки». Казкові звірі та істоти у різних творах мистецтва.</p> <p>▪Поняття «пропорції», «динаміка», «статика». Трансформація форми як засіб створення фантастичного пластичного образу.</p> <p>▪Виготовлення виробів об'ємної форми комбінованим способом.</p> <p>▪Закріплення правил безпечної поведінки та особистої гігієни.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Чудо-Юдо – риба-кит», «Казковий птах», «Рукавичка», «Змій Горинич», «Космічний гість», «Незвичайні історії» (за задумом).</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): пластилін, глина, стеки; білий та кольоровий папір; прості, кольорові олівці, фломастери, кулькові ручки,</p>	<p>Учень / учениця:</p> <p>▪<i>милується та виражає</i> (мімікою, в трудовій діяльності та мовленнєвими засобами) <i>емоційне ставлення</i> до рукотворної краси казкових звірів та істот у різних творах мистецтва;</p> <p>▪<i>має уявлення</i> про пропорції, втілення динаміки та статичності у творах мистецтва;</p> <p>▪за допомогою вчителя (з порою на навідні запитання, план-схему) та самостійно може <i>розповісти</i> улюблену казку, адекватно оцінюючи вчинки героїв;</p> <p>▪<i>вміє:</i> – виготовляти вироби об'ємної форми комбінованим способом за зразком та задумом; – коментувати свої дії, розповідати про свій виріб, користуючись</p>	<p>Формування навичок виготовлення виробів об'ємної форми комбінованим способом.</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі якісних прикметників (статичний – динамічний).</p> <p>Формування правильного розгорнутого монологічного мовлення шляхом розповідання знайомих казок, придумування фантазійних розповідей за власним виробом.</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; конструктивного мислення,</p>

<p>крейдочки, гуашеві фарби, пензлики, підкладна дошка тощо.</p> <p>Поєднання ліплення, графічних, живописних і змішаних технік</p>	<p>фонетично, лексично та граматично правильним зв'язним мовленням;</p> <p>▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами</p>	<p>мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p> <p>Виховання морально-етичних норм, посидючості, організованості, охайності, ретельності, дисциплінованості, вміння доводити розпочату справу до кінця</p>
---	--	--

Узагальнення (1 год.)

Тема 2. Робота з тканиною та нитками як засіб занурення в світ мистецтва (8 год.)

<p>▪Бесіда «Секрети чарівної Голочки». Розгляд українських вишивок і вишиванок.</p> <p>▪Поняття «плетіння». Виготовлення виробів у техніці плетіння.</p> <p>▪Вишивання, вишивка, вишиванка. Поняття стібка як елемента кожного</p>	<p>Учень / учениця:</p> <p>▪ <i>милується та виражає</i> (мімікою, в трудовій діяльності та мовленнєвими засобами) <i>емоційне ставлення</i> до вишивок, красиво оздобленого одягу та взуття;</p> <p>▪ <i>називає</i> предмети різних форм</p>	<p>Формування елементарних навичок плетіння та вишивання, створення об'ємних аплікацій із тканини та гудзиків.</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ багатозначності (коса – знаряддя праці, зачіска у дівчинки,</p>
--	---	--

<p>шва. Вправління у виконанні основних швів («шов вперед голкою», «шов назад голкою»).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Комбінування робіт для створення яскравого художнього образу. виготовлення об'ємних аплікацій із тканини та гудзиків. ▪ Правила безпечної поведінки та особистої гігієни під час роботи з інструментами та матеріалами. <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>плетіння</i>: «Красива кіска», «Гарний пояс», «Закладка для книги», «Килимок», «Дитяча сумочка»; – <i>вишивання</i>: «Хустинка», «Серветка для матусі», «Весела гусеничка»; – <i>об'ємні аплікації з тканини та гудзиків</i>: «Капітошка», «Стоніжка», «Дозріли яблука в саду». <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): нитки, сутаж, товсті бавовняні нитки, шнур, тасьма; шматочки тканини, гудзики, ножиці, голки, подушечка для голок, наперсток; клей ПВА, пензлики для клею; білий та кольоровий папір тощо.</p> <p>Поєднання плетіння, вишивання,</p>	<p>(круглі, квадратні, овальні);</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>має уявлення</i> про плетіння, його способи; ▪ <i>знає, що</i>: <ul style="list-style-type: none"> – для плетіння використовують сутаж, товсті бавовняні нитки, шнур, тасьму; – для вишивання використовують голку з притупленим кінцем; – наперсток одягають на середній палець ведучої руки і використовують для прошовування голки через товсту тканину, щоб вберегти пальці від уколу вушком голки; – стібок – це відстань між двома послідовними проколами з протягнутою між ними ниткою; ▪ <i>вміє</i> (за допомогою вчителя – з опорою на зразок, навідні запитання, інструкційну карту, та самостійно): <ul style="list-style-type: none"> – плести косичку: складати шнурочки разом, рівняти та з одного боку міцно зв'язувати нитками; – виготовляти вироби з виплетених косичок, розташовуючи їх по колу у вигляді спіралі, а потім зшиваючи нитками; – виконувати стібки по намічених крапках на цупкому папері; 	<p>плетена коса з ниток, піщана коса).</p> <p>Формування лексичної системності дієслів (шити – вишивати – плести), іменників (вишивка – вишивання – вишиванка).</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі якісних прикметників (товстий – тонкий, довгий – короткий), прислівників (вперед – назад).</p> <p>Формування самостійності, креативності, організаційних умінь у навчально-практичній діяльності.</p> <p>Формування здатності до активного засвоєння технічно-практичного досвіду, експериментування.</p> <p>Формування інтонаційно правильного зв'язного мовлення.</p> <p>Закріплення правил безпечної поведінки та особистої гігієни.</p> <p>Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення.</p> <p>Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p>
---	---	--

<p>шиття, аплікації, графічних, живописних і змішаних технік</p>	<p>– виконувати шов «вперед голкою», який виглядає як переривчаста лінія, пунктир: пересувати голку в одному напрямку – справа наліво відносно до виробу;</p> <p>– виконувати шов «назад голку», який дозволяє щільно з'єднати деталі: проколовши тканину зі зворотного боку, голку з ниткою виводити на лицьову сторону; відступивши на довжину стібка назад, робити прокол донизу, проводити нитку під тканиною на відстані у три рази більшу довжини стібка і вивести голку на лицьову сторону. Наступний прокол робити назад, у проміжок між проколами;</p> <p>– виготовляти об'ємні аплікації з тканини та гудзиків, проявляючи фантазію;</p> <p>– коментувати свої дії, розповідати про свій виріб, користуючись фонетично, лексично та граматично правильним зв'язним мовленням;</p> <p>▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами</p>	<p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; конструктивного мислення, мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p> <p>Виховання морально-етичних норм, посидючості, організованості, охайності, ретельності, дисциплінованості, вміння об'єктивно оцінювати результати своєї праці</p>
Узагальнення (1 год.)		

Тема 3. Передача емоційної виразності образів, виготовлених із різних матеріалів (8 год.)

<p>▪Бесіда «А у Майстра руки вмілі». Найкращі помічники – бажання, терпіння та задоволення від процесу виконання роботи.</p> <p>▪Розширення уявлень про бісероплетіння. Знайомство з новими способами та техніками бісероплетіння.</p> <p>▪Знайомство зі штучними матеріалами – поролоном і синтепоном. Особливості виготовлення іграшок зі штучних матеріалів.</p> <p>▪Розширення знань про дріт і його властивості. Виготовлення об'ємних іграшок із дроту.</p> <p>▪Поняття «панно». Декоративне панно як вид мистецтва. Виготовлення декоративного панно за власним задумом.</p> <p>▪Закріплення поняття декору. Декорування одягу та взуття.</p> <p>▪Дотримання правил безпечної поведінки з інструментами та матеріалами.</p>	<p>Учень / учениця:</p> <p>▪<i>милується та виражає</i> (мімікою, в трудовій діяльності та мовленнєвими засобами) <i>емоційне ставлення</i> до виробів, виготовлених із різних матеріалів;</p> <p>▪<i>прагне</i> створювати красиві вироби, підвищувати свою майстерність у їх виготовленні;</p> <p>▪<i>диференціює</i> природні та штучні матеріали; сезонний одяг і взуття;</p> <p>▪<i>має уявлення</i> про панно як вид мистецтва;</p> <p>▪<i>вміє</i> (за допомогою вчителя – за зразком, з опорою на навідні запитання, технологічну карту, та самостійно):</p> <ul style="list-style-type: none"> – виконувати роботи з бісеру; – робити іграшки з синтепону, використовуючи шаблон; – робити іграшки з поролону: - згинати смужку поролону навпіл; - перев'язувати верхню частину смужки, утворюючи голову; - перев'язувати на місці талії; - між частинами смужки впоперек вкладати смужку поролону, 	<p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення понять «панно», «декор».</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі відносних прикметників (природний – штучний), відносних прикметників на позначення розмірових понять окремих робочих матеріалів.</p> <p>Розширення уявлень про бісероплетіння, дріт і його властивості.</p> <p>Закріплення правил безпечної поведінки та трудової гігієни при користуванні інструментами та матеріалами.</p> <p>Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення.</p> <p>Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного</p>
--	--	--

<p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):</p> <p>– <i>бісероплетіння</i>: «Барвистий ланцюжок», «Красивий підвісок», «Ніжні квіти»;</p> <p>– <i>іграшки зі штучних матеріалів</i>: «Веселі кроленята», «Пухнастики» (синтепон) (за задумом); «Дві подружки» / «Двоє друзів», «Ведмежа Топтижка» (поролон);</p> <p>– <i>іграшки з дроту</i>: «Робот Тім», «Непосиди», «Цуценятко Бім», «Довгоніжка»;</p> <p>– <i>декоративні панно</i>: «Чарівні квіти», «Диво-птаха», «Найкращі квіти на Землі», «Українські мелодії»;</p> <p>– <i>декорування картонних моделей одягу та взуття</i>: «Теплий светрик», «Ну і гарний козушок», «Мама вишила мені квітами сорочку», «Туп-гуп, черевики».</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): бісер, дріт, голки, подушечка для голок, ножиці, нитки; синтепон, поролон, ножиці; клей ПВА, пензлики для клею; білий та кольоровий папір; прості, кольорові олівці, фломастери, кулькові ручки, крейдочки, гуашеві</p>	<p>утворюючи руки;</p> <p>- знизу робити надрізи для ніг;</p> <p>- перев'язувати кінці ніжок та ручок (лапок);</p> <p>- оформлювати деталі виробу способом аплікації;</p> <p>– виготовляти об'ємні іграшки з дроту;</p> <p>– створювати декоративне панно за власним задумом;</p> <p>– оформлювати картонні моделі одягу та взуття декором;</p> <p>– коментувати свої дії, розповідати про свій виріб, користуючись фонетично, лексично та граматично правильним зв'язним мовленням;</p> <p>▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами</p>	<p>сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; конструктивного мислення, мисленевих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p> <p>Виховання морально-етичних норм, посидючості, організованості, охайності, старанності, дисциплінованості, вміння об'єктивно оцінювати результати своєї праці</p>
--	---	---

фарби, пензлики, підкладна дошка тощо. Поєднання аплікації, графічних, живописних і змішаних технік		
<i>Узагальнення (1 год.)</i>		
<i>Тема 4. Втілення художніх образів у паперовій творчості (9 год.)</i>		
<p>~ 72 ~</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪Бесіда «Цікавинки технічного конструювання». Організація роботи по виготовленню іграшок із паперу та картону. ▪Поняття моделювання. Виготовлення рухомих моделей із паперу та картону. Горизонтальне та вертикальне переміщення. ▪Паперові моделі із рухомими деталями. Виготовлення заклепки з метою з'єднання деталей, щоб вони могли рухатися. ▪Принцип дії простих механізмів – важіль. Практика конструювання підйомних механізмів у простих моделях із використанням технологічної карти. ▪Особливості витинанок різних регіонів України. Виготовлення сюжетних витинанок. ▪Створення об'ємних паперових фігур у техніці оригамі та оздоблення їх. 	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪<i>милується та виражає</i> (мімікою, в трудовій діяльності та мовленнєвими засобами) <i>емоційне ставлення</i> до краси довколишньої дійсності, прагнення до власної художньо-творчої праці; ▪<i>вживає</i> (за наслідуванням учителя, спряжено, відображено, поскладове промовляння, промовляння, акцентоване на важких для дитини звуках) у спілкуванні з приводу трудового навчання спеціальну термінологію; ▪<i>має уявлення</i> про моделювання, способи з'єднання рухомих деталей, складові підйомних механізмів; ▪<i>знає та називає</i> квіти різних видів (садові, лугові, лісові); ▪<i>вміє</i> (за допомогою вчителя – з опорою на зразок, алгоритм, технологічну карту): 	<p>Формування знань та уявлень про моделювання, особливості виготовлення рухомих моделей, колажів, виробів із пап'є-маше.</p> <p>Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі дієслів (підняти – опустити), прислівників (праворуч – ліворуч, вгору – вниз).</p> <p>Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення понять «моделювання», «заклепка», «важіль», «колаж», «пап'є-маше».</p> <p>Формування самостійності, креативності, організаційних умінь у навчально-практичній діяльності.</p> <p>Розширення знань про квіти різних видів, сюжетні витинанки різних регіонів України, створення об'ємних паперових фігур у техніці оригамі. Закріплення навичок суфіксального</p>

<p>▪ Розширення знань та уявлень про квіти. виготовлення штучних квітів об'ємної форми.</p> <p>▪ Поняття «колаж». Комбінування різних матеріалів для створення колажів.</p> <p>▪ Поняття «пап'є-маше». Ознайомлення з легкими та цупкими виробами в цій техніці. виготовлення простих виробів у техніці пап'є-маше.</p> <p>▪ Правила безпечної поведінки та особистої гігієни.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір):</p> <p>– <i>модельовання</i>: «Веселий автобус» (горизонтальне переміщення), «Зелена жабка» (вертикальне переміщення); «Привітний слон», «Впертий козлик» (рухома голова);</p> <p>– <i>витинанки</i>: «Два півники горох молотили», «Білочки-подружки», «Вазон із квітами та птахами», «Дивоконики»;</p> <p>– <i>оригамі</i>: «Папужка Кеша», «Зелена красуня ялинка», «Диво-рибки», «Чудовий кошик»;</p> <p>– <i>об'ємні штучні квіти</i>: «Жоржина»,</p>	<p>– виготовляти заклепку;</p> <p>– конструювати підйомні механізми у простих моделях;</p> <p>– робити сюжетні витинанки;</p> <p>– створювати об'ємні паперові фігури у техніці оригамі, оздоблювати їх;</p> <p>– виготовляти штучні квіти об'ємної форми;</p> <p>– робити колажі за власним задумом, використовуючи різні матеріали;</p> <p>– готувати паперове «тісто»:</p> <p>- рвати паперові серветки на невеличкі шматочки, зминати їх;</p> <p>- скласти папір у ємність, заливати водою;</p> <p>- після того, як папір розмокне, зливати зайву воду;</p> <p>- добре перемішати паперову масу;</p> <p>- змішати паперову «кашу» з клеєм ПВА (2 частини паперової маси на 1 частину клею);</p> <p>- вимішувати масу як тісто;</p> <p>– виготовляти прості вироби у техніці пап'є-маше, змазуючи форму вазеліном, а згодом наносячи шарами паперове «тісто»;</p> <p>– коментувати свої дії, розповідати про свій виріб, користуючись</p>	<p>словотворення відносних прикметників від іменників (сад – садовий, ліс – лісовий, луг – луговий). Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами.</p> <p>Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення.</p> <p>Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії.</p> <p>Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.</p> <p>Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; конструктивного мислення, мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному,</p>
---	--	--

<p>«Тюльпан», «Гвоздика»; – <i>колажі</i>: «Казкове місто», «Паперові фантазії», «Країна моєї мрії»; – <i>пан'є-маше</i>: «Плоди щедрої осені», «Гарна тарілочка», «Театральні маски», «Любляче серце».</p> <p>Матеріали та техніки виконання (на вибір): білий та кольоровий папір, папір для оригамі, картон, ножиці, клей ПВА; прості, кольорові олівці, фломастери, кулькові ручки, крейдочки, гуашеві фарби, пензлики, підкладна дошка тощо.</p> <p>Поєднання графічних, живописних і змішаних технік</p>	<p>фонетично, лексично та граматично правильним зв'язним мовленням;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами 	<p>лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук.</p> <p>Виховання естетичного смаку, чуття кольору.</p> <p>Виховання морально-етичних норм, посидючості, організованості, охайності, ретельності, дисциплінованості, вміння доводити розпочату справу до кінця</p>
<p><i>Узагальнення (1 год.)</i></p>		

Показниками сформованості галузевої компетентності учнів четвертого класу загальноосвітньої чи спеціальної школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення з предмету «Трудове навчання» на кінець навчального року виступають:

1. Розуміння змісту навчального матеріалу (психомовленнєвий компонент):

– відчуття прекрасного у навколишній дійсності, предметному світі, виробах трудової діяльності;

– впізнавання фантазійних і реальних істот у творах мистецтва;

– розвиток загального відчуття міри, здатності до гармонії в самоорганізації, поведінці та творчості;

– контроль фонетичної, лексичної, стилістичної та змістової правильності власного мовлення під час розповідей за картиною, виконаним малюнком або виготовленим виробом.

2. Засвоєння знань, формування умінь і навичок (психомовленнєвий компонент):

– уявлення про пропорції; втілення динаміки та статички у творах мистецтва; плетіння, його способи; панно як вид мистецтва;

– диференціація природних і штучних матеріалів; сезонного одягу і взуття;

– вживання (за наслідуванням учителя, спряжено, відображено, поскладове промовляння, промовляння, акцентоване на важких для дитини звуках) у спілкуванні з приводу трудового навчання спеціальної термінології;

– прагнення створювати красиві вироби, підвищувати свою майстерність у їх виготовленні;

– пояснення задуму перед виконанням роботи, виділення головного в задумі, визначення етапів виконання трудових завдань на площині та в об'ємі;

– контроль власних практичних дій;

– оцінювання результатів як власної діяльності, так і ровесників.

3. Застосування набутих знань, умінь і навичок у практичній трудовій діяльності (операційно-технологічний компонент):

– втілення почуттів і думок у власній практичній трудовій діяльності;

– створення художніх образів в об'ємі конструктивним чи пластичним способом ліплення за зразком та задумом;

– уміння відтворювати у виробах ліплення характерні особливості будови та пластичну виразність фігури людини і тварини;

– плести косичку, виготовляти вироби з виплетених косичок;

– виконання стібків по намічених крапках на цупкому папері; швів «вперед голкою», «назад голкою»; робіт з бісеру;

- виготовлення об'ємних аплікацій з тканини та гудзиків, штучних квітів, об'ємних паперових фігур у техніці оригамі, простих виробів у техніці пап'є-маше;
- створення декоративного панно, колажів, сюжетних витинанок;
- виготовлення іграшок з синтепону, поролону, дроту;
- оформлення картонних моделей одягу та взуття декором;
- конструювання підйомних механізмів у простих моделях;
- словесне вираження ставлення до продуктів трудової діяльності, мотивування його, надання емоційно-особистісної, морально-естетичної оцінки; оригінальність рішення узагальненого трактування образу;
- образотворча самостійність, технічна грамотність, індивідуальність у створенні художніх образів;
- аналіз своїх робіт і робіт ровесників із мотивуванням своїх суджень логічними аргументами.

Слід зазначити, що представлені показники можуть варіюватися в залежності від механізмів виникнення та прояву мовленнєвих порушень школярів і з опорою на найбільш збережені компоненти мовленнєвої та пізнавальної діяльності.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Словничок-довідничок основних понять і термінів

Аплікація – процес створення візерунків, орнаментів шляхом нашивання, наклеювання на тканину чи папір різнобарвних шматочків якогось матеріалу.

Бавовна – 1. Рослина з насінням, укритим своєрідним білим пухом, що знаходиться в рослинній коробочці та з якого виробляють волокно; 2. Тканина.

Барельєф – вид рельєфної скульптури, прикраси на площині, коли зображення виступає над поверхнею не менш, ніж на половину своєї товщини.

Бісер – дрібне різнокольорове намисто, що використовується для вишивання або виготовлення прикрас.

Витинанка – вид народного декоративного мистецтва.

Вишивка – нашивання візерунків на тканину різними видами ниток, бісером.

Вовна – 1. Волосся, що зістригають або вичісують із тварин (овець, кіз, верблюдів) для виготовлення пряжі; 2. Вовняна пряжа, тканина з неї.

Волокно – тонка непрядена нитка рослинного, тваринного або штучного походження, що є сировиною в текстильному виробництві.

Гербарій – колекція спеціально зібраних і зсушених рослин.

Гладилка – робочий кістяний, пластмасовий чи дерев'яний площинний інструмент, який використовується для прогладжування ліній згину паперу чи картону.

Декор – система прикрас споруди (фасаду, інтер'єру) чи виробу.

Картон – товстий цупкий папір особливого виготовлення.

Квілінг – мистецтво виготовлення площинних чи об'ємних композицій зі скручених у спіралі довгих та вузьких смужок паперу.

Клей – липка речовина, яку використовують для склеювання чогось.

Клейстер – клей, виготовлений із крохмалю чи борошна.

Колаж – прийом в образотворчому мистецтві, за яким на певну основу наклеюють різні матеріали, що різняться кольором і фактурою; твори, виконані у такий спосіб.

Композиція – будова, структура, взаємний зв'язок складових частин роботи.

Контур – лінія, що окреслює форму предмета, обрис.

Лінійка – планка для креслення прямих ліній.

Луна (тут) – оптичний прилад для розглядання дрібних деталей.

Льон – однорічна чи багаторічна трав'яниста рослина, зі стебел якої виготовляють волокно, а з насіння – олію.

Моделювання – створення з паперу чи картону моделей реальних об'єктів (зменшених копій, зі збереженням пропорцій).

Мозаїка – зображення або візерунок, зроблений з окремих, щільно припасованих одне до одного і закріплених між собою різнокольорових шматочків природних чи штучних матеріалів.

Муліне – сукані бавовняні або віскозні штапельні кольорові нитки для вишивання.

Нитка – тонка зсукана, скручена пряжа, що використовується для плетіння, шиття, вишивання, виготовлення тканин тощо.

Ножниці – інструмент для різання, що складається з двох навхрест з'єднаних ножів із ручками у вигляді кілець.

Олівець – інструмент для малювання, зазвичай у вигляді графітного стержня, оправленого в дерев'яну оболонку.

Оригамі – вид декоративно-прикладного мистецтва; мистецтво складання фігурок з паперу.

Орнамент – візерунок, що складається з певних елементів, призначений для оздоблення різноманітних предметів, будівель, виробів декоративно-ужиткового мистецтва.

Панно – 1. Живописний або скульптурний твір декоративного призначення; 2. Частина стіни, стелі, обрамлена ліпленням, орнаментом і прикрашена живописом чи скульптурним зображенням.

Пап'є-маше – паперова маса з клейкими речовинами й наповнювачами, з якої роблять іграшки, театральну бутафорію тощо.

Писанка – розмальоване великоднє куряче або декоративне яйце.

Пластлін – різноколірна маса з глини й деяких домішок (олії, воску) для ліплення виробів, невеличких моделей, скульптурних ескізів.

Пряжа – довга тонка нитка зі зсуканих волокон льону, вовни або коноплі, яку одержують при прядінні.

Пряля – жінка, яка пряде на прядці – невеликому дерев'яному пристрої з колесом для ручного прядіння, що приводиться в рух переважно ножним приводом.

Рельєф (тут) – опукле скульптурне зображення на площині.

Стека – дерев'яний, кістяний або металевий інструмент, яким користуються скульптори.

Сутаж – шовковий плетений шнур для оздоблення одягу.

Тасьма – вузька бавовняна або шовкова плетена чи тканина стрічка, яка використовується для оздоблення одягу, обшиття білизни.

Торець – поперечна грань чого-небудь.

Фольга – тонкі блискучі листи або стрічки з металів і сплавів, які використовують для прикрашання виробів, пакування харчових продуктів тощо.

Правила поведінки під час уроків трудового навчання

Загальні положення

- На робочому місці інструменти і матеріали, якими користуються правою рукою, розміщують праворуч, ті, що лівою – зліва.
- Робочі інструменти – це не іграшка. Слід використовувати їх лише відповідно до призначення.
- Не слід розкидати інструменти. Кожен інструмент і матеріал повинен мати своє місце (голка – в подушечці, ножиці – у футлярі чи пеналі, нитки – у коробочці, папір і картон – у папці).
- Несправними інструментами користуватися не можна.
- Працювати слід спокійно, уникаючи різких рухів, щоб не перекинути клей, не розсипати сипучих матеріалів, не розкидати вже вирізані, але ще не наклеєні деталі.
- Не слід витирати очі брудними руками.
- Не можна згрібати з парти паперові (картонні) обрізки, адже це може призвести до травмування. Доцільно користуватися ганчіркою чи спеціальною щіткою.
- Після уроку робоче місце має залишатися чистим.

Бісер

- Робоче місце має бути зручним і гарно освітленим, адже робота з бісером потребує уваги та напруженої уваги очей.
- Необхідно давати відпочинок очам, виконуючи спеціальні релаксаційні вправи.
- Бісер не можна класти до рота, вставляти у вушні раковини чи ніс – це дуже небезпечно.
- Готуючись до роботи, краще взяти тацю з бортиками – в ній краще розкласти все приладдя і над нею ж плести, щоб бісер не сипався на підлогу.
- Для роботи з бісером його можна висипати у баночки з-під кремів – вони більш стійкі і їх вміст складніше розсипати.
- Не слід змішувати бісер різного виду та кольору.
- Якщо бісер розсипався, легше збирати його не руками, а вологою губкою.

Гладилка

- Якщо в продажу немає такого інструменту, замість нього можна використати приплюснутий край ножиць або виготовити його самостійно, взявши стару зубну щітку з прямою ручкою, очистивши її від щетини.

Голка

- Голка завжди має бути з ниткою, щоб її було легше знайти.
- Не можна вколювати голку в одяг – це небезпечно.
- Руки під час шиття потрібно тримати в повітрі, сидіти при цьому слід прямо і не підносити роботу близько до очей.

- Під час користування голкою слід сідати подалі від однокласника (-ці), щоб ненароком не вколоти його (її).
- Не можна брати голки чи булавки до рота.
- Голки та булавки передають іншому тупим кінцем.
- Користуючись голкою, доцільно використовувати наперсток, щоб не поколоти пальців.

Гудзика

- Не можна бавитися гудзиками.
- Не слід брати їх до рота, засовувати у ніс чи слуховий прохід.
- Пришиваючи гудзик, тканину слід проколювати голкою з лицьового боку, щоб вузлик сховався під гудзик.
- Нитку не слід міцно затягувати, потрібно, щоб гудзик наче гойдався на «ніжці» з ниток. Всі наступні проколи слід робити у місця перших двох, щоб зі зворотного боку все виглядало акуратно.
- Закінчуючи пришивати гудзик, слід обмотати «ніжку» кілька разів і закріпити нитку. Вийде стовпчик, який допомагає застібати гудзик.
- Гудзик з вушком пришивають щільно, нитку при роботі затягують, а вузлик залишають на лицьовому боці.
- Якщо гудзик пришивають до верхнього одягу (шуба, пальто), краще взяти ще один плаский гудзик із аналогічному першому кількістю отворів. Цей гудзик підкладається зі зворотного боку виробу, щоб не порвалася тканина.

Клейстер, клеючий олівець, клей ПВА

- Клеючі речовини є хімічними та неїстівними, тому їх не можна брати до рота чи нюхати.
- Слід уникати потрапляння клеючих речовин в очі. Коли ж це сталося, потрібно відразу промити очі водою.
- Посуд з клеєм має гарно стояти на парті та не ковзатись.
- Змазаний клеєм папір стає не таким жорстким, тому під час роботи потрібно чекати, поки він висохне, щоб не утворювалися складки.
- Клей потрібно наносити тонким шаром, рівномірно розміщуючи його від середини до країв паперу.
- Кількість клеючої речовини відповідає величині площини заготовки для наклеювання.
- Змазуючи деталі клеєм, слід підкладати під них товсту поліетиленову серветку.
- Змазану клеєм деталь накладають на основну частину фігури, а потім протирають білою тканьовою серветкою.
- Зайвий клейстер (клей) слід віджимати об краї баночки (витирати тканьовою серветкою).

Нитки

- Не потрібно відмотувати надто довгу нитку для шиття – вона може заплутатися.
- Правильну довжину нитки можна визначити, обвівши нитку через лікоть.
- Не слід відривати нитки руками – так можна порізатися.
- Не слід відкушувати нитку – так можна зіпсувати зуби.
- Встромляти нитку в голку слід з того кінця, який відрізали від катушки – так вона менше закручується.
- Кінець нитки, призначений для встромляння, потрібно засукати, тобто покрутити між пальцями, щоб уникнути роз'єднання кінця на окремі волокна.
- Щоб зробити вузлик, кінець нитки беруть ведучою рукою між великим і вказівним пальцями, один чи два рази нещільно намотують на вказівний палець, а потім отриману «спіраль» знімають і затягують.
- Закріпити кінець нитки на тканині можна так: зі зворотного боку у потрібному місці роблять прокол голкою на лицьовий бік, протягують голку та залишають кінчик нитки. Дуже близько від першого проколу роблять другий, на зворотній бік. Залишений кінець нитки міцно притримують. В отвір першого проколу роблять повторний на лицьовий бік, і через другий прокол голка знову повертається на зворотний бік. Такий прийом повторюють два-три рази.
- Закріпити кінець нитки можна за допомогою петлі. У вушко голки одночасно встромляють два кінця однієї нитки. З протилежної сторони від подвоєних кінців виходить згин. У потрібному місці робиться прокол зі зворотного боку на лицьовий бік і, трохи відступивши, зворотний прокол з лицьового боку на зворотний. Голку пропускають в утворену петлю. Нитку затягують, подвоєний кінець нитки залишиться міцно закріпленим.

Ножиці

- Кінці ножиць повинні бути тупими, проте не слід гратися з інструментом, розмахувати ним чи тримати кінцями догори.
- При роботі з ножицями їх кінці мають бути спрямовані від себе.
- Леза ножиці гострі, тож не слід розташовувати пальці навпроти ріжучої частини інструмента та залишати у розкритому вигляді.
- При вирізуванні потрібно повертати папір, а не ножиці.
- Передавати ножиці слід тільки у закритому вигляді кільцями вперед.
- Ножиці слід класти на середину столу, а не на його край, адже вони можуть впасти і травмувати когось своїми гострими кінцями.

Папір

- Не слід розмахувати аркушем паперу, адже гострий кут може ненароком потрапити в око.

- Слід бути обережним із книжковим папером, адже його краями можна порізатись, тому під час роботи краще використовувати альбомний папір.
- Якщо потрібно приклеїти тонкий папір до товстого, то клеєм слід намазати саме товстий папір.
- Обрізки паперу слід прибирати в спеціальну коробочку, а згодом викидати.
- Папір для оригамі має бути тонким, пружним, гарно згинатися. Заготовка для оригамі повинна мати точно квадратну форму.

Пензлик для клейстеру (клею)

- Не можна крутити пензлик або розмахувати ним, адже можна його кінцем потрапити в око.
- Не слід надавлювати на пензлик під час нанесення клейстеру (клею).
- Намазувати заготовку для наклеювання слід від центру до країв.
- Змазуючи довгі смужки, пензлик слід пересувати вздовж одного кінця смужки до іншого.
- Для змазування великих деталей краще користуватися губкою чи щіткою.
- Після роботи пензлик слід промити чистою водою та просушити його.

Тканина

- Розміщуючи малюнок на тканині, доцільно слідкувати за напрямком ниток тканини основи та деталей – вони мають співпадати.
- Для виготовлення виробів з тонкої тканини (ситець, сатин, шовк) заздалегідь слід накрохмалити та розгладити клаптики.
- Маленькі шматочки тканини можна приклеїти, а великі спочатку приметати, а згодом пришити.
- Під час виконання аплікацій із товстих тканин (сукно, фетр, драп) малюнки спочатку переводять на картон і вирізають, а згодом отримані шаблони кладуть на шматочки тканини та обводять кольоровим олівцем.

Зміст

Пояснювальна записка	3
Підготовчий клас. Перші кроки трудового навчання	13
Праця як важливий засіб соціалізації	13
Робочі матеріали, інструменти, обладнання	15
Організація та проведення роботи з найпростішими видами матеріалів	17
Реалізація інтеграції праці з різними видами образотворчого мистецтва ...	21
<i>Показники сформованості галузевої компетентності учнів</i>	22
1 клас. Абетка трудового навчання	25
Створення площинних форм з використанням паперу	25
Створення простих площинних і об'ємних форм з використанням пластичних матеріалів	28
Елементарні засоби компонування простих форм при виготовленні площинних та об'ємних виробів із природних матеріалів	30
Комбіновані роботи як засіб створення яскравих художніх образів	32
<i>Показники сформованості галузевої компетентності учнів</i>	35
2 клас. Зростаємо в труді	37
Аплікації з ниток як засіб прикрашання інтер'єру	37
Поглиблене знайомство з папером під час виконання спостережень, дослідів і практичних робіт	39
Пластичні площинні форми та способи їх виготовлення	46
Виготовлення композицій із природних матеріалів	48
Формування навичок самообслуговування як засіб соціалізації особистості	51
<i>Показники сформованості галузевої компетентності учнів</i>	54
3 клас. Наші руки працюватимуть	56
Використання пластичних матеріалів при виготовленні об'ємних виробів.	56
Тканини та волокнисті матеріали як засіб виготовлення аплікацій та іграшок	58
Декорування виробів із застосуванням різних матеріалів	60
Різноманітні види паперового рукоділля	62
<i>Показники сформованості галузевої компетентності учнів</i>	65
4 клас. В країні Майстрів	66
Трансформація форми як засіб створення пластичного образу	66
Робота з тканиною та нитками як засіб занурення в світ мистецтва	67
Передача емоційної виразності образів, виготовлених із різних матеріалів.	70
Втілення художніх образів у паперовій творчості	72
<i>Показники сформованості галузевої компетентності учнів</i>	75
Додатки	77
Словничок-довідничок основних понять і термінів	77
Правила поведінки під час уроків трудового навчання	79

Авторська довідка

Рібиун Юлія Валентинівна – доктор філософії в галузі педагогіки, старший науковий співробітник лабораторії логопедії Інституту спеціальної педагогіки НАПН України; дипломований учитель-логопед і вчитель-дефектолог, дипломований психолог, сертифікований психотерапевт; автор понад 200 науково-методичних публікацій, у т. ч. корекційно-розвивальних програм і навчальних посібників із питань діагностики та корекції мовленнєвих вад у осіб різних вікових груп, запатентованої корисної моделі «Спосіб відновлення вимовної функції у дошкільнят з порушеннями фонетико-фонематичної сторони мовлення». Авторський сайт www.logoped.in.ua.

Навчальне видання

Юлія Рібцун

**Навчальні програми «Трудове навчання»
(підготовчий, 1–4 класи)**

Підписано до друку 20.04.2015 р.
Формат 60×84 1/16. Папір офс.
Ум. др. арк. 3,5. Наклад 100 прим. Зам. № 21

ДП «Укртехінформ», Київ, вул. М. Горького, 180
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №19100-9500 ПР від 25.02.2013 р.
тел. 521-00-90